

ÕIGUS

JURIIDILINE KUUKIRI

1921 a.

Nr. 11/12

2. aastakäik

Toimetus: J. Lõo, N. Maim, R. Rägo.
Toimetuse ja taituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.

Tellimise hind: 300 marka aastas,
üksik nr. 25 mk., kaksik nr. 50 mk.

Sisu:

Meie sõjakohtu reform. — F. Karlson. Kohtu-pristavite taks (eelnoõ). Riigikohtu arvamine Kohtuministriumi pristavite taksi eelnoõ kohta. Kas maakonna ja linna omavalitsuse-asutused on maksvate seaduste järele vabastatud kohtu- ja kantselei-lõivu maksimisest? — R. Gabriel. Suusõnaliste volituste tempelmaksustamine. — R. Gabriel. Rudolf Ihering ja meie õiguse poliitika. — J. Jans. Tsiviil-seadustiku oskussõnad (järg). Kohtute tegevus. — Lisa: Riigikohtu otsused 1920 a.

Meie sõjakohtu reform.

Meie sõjakohtud on peaaegu sama vanad kui meie Vabariik. Küll ei puuduta Ajutise Valitsuse määrus 18. novembrist 1918 aastast „Ajutiste Kohtute sisseseadmise üle“ sõjakohtute asutamise küsimust, sest et tol ajal selle järele veel tungivat vajadust ei olnud, — lükati ju ka tsiviilkohtute tegevusseaste päev edaspidise aja peale, kohtuministri poolt kindlaks määratava tähtjani, milleks, nagu teada, hiljemini 2. detsember 1918. a. nimetati.

Kuid vajadus sõjakohtute järele ilmus pea. Pidi kõike jõude pingutama vaenlaste vastu, kes suurel arvul üle riigi piiride põletades ja rüüstades sisse tungisid ja keda seespidi suurearvuline mõtteseltslaste hulk toetas, vajadus ka karmide abinõudega distsipliini meie väiksearvulises värskelt moodustatud sõjaväes maksta panna, mille ridadest kõik lootused kaotanud araverelised suurel hulgal omavoliliselt lahkusid, kas lihtsalt laiale jookstes ja kabuhirmus vaenlaste eest põgenedes või isegi nende juurde üle minnes. Ühes sellega pidi ka raske käega võitlust algama kõigi nende kuriteoliste elementidega, kes, üldset kabuhirmu ja korralagedust kasutades ja ise teadlikult sünnitades, kodanikkude isikute ja nende värade kallal raskeid kuritegusid korda saatsid.

5. detsembril 1918. aastal kirjutas praegune riigivanem tookordne pea- ja sõjaminister, määrusele väljakohtute asutamise üle alla, mille põhjal iga polgu juures väljakohus asutati ja terve Vabariik neile allati. Kuidas see kohus ise pidi moodustatama, missuguseid protsessivorme nad pidid kohtumõistmisel tarvitama, sellest vaikib seadus; isegi seda, mille eest need kohtud võisid süüdlastele raskeid ja kõige raskemaid karistusi mää-

rata vangiroodust kuni surmanuhtluseni, ei tähenda lähemalt seadus, sest määruse § 5 pp. a, d ja f alla, kus ära tähendati, et väljakohtu alla langevad „kõik, kes kudagi viisi Eesti Vabariigi vastu või riigi vaenlaste kasuks töötavad“ kui ka „kõik Eesti Vabariigile kahjulikkude kuulujuttude laialilaotajad“ ning „vastuhakajad“, võis soovi järele kõik mahutada, mida aga sooviti; kõik sõltus ainult nende isikute isiklikust äranägemiselt ja vastutusetundelt, kes sellel raskel ajal nii vastutavate ülesannete täitmisele määrati.

Kuid väljakohtute juurde ei saanud peatama jääda, vaid pidid ka teised normid sõjakohtud asutatama nende seaduslike määruste põhjal, mis Vabariigis 1917. aasta 24. oktoobrini maksvad olid, nagu seda Aj. Valitsus oma määrusega 1918. a. 19. novembrist oli ära tähendanud; pealegi nõudis seda ka kiire tempore arenev sõja-aegne elu, kuna kõik kuriteod mitte väljakohtutele alluvateks ei olnud tehtud ja kuna viimaste otsuste peale ka edasikaebe võimalus seaduses ettenähtud juhtumistel pidi loodama.

18. detsembril 1918. a. avaldati uus Aj. Valitsuse määrus Sõhjakohtute: Polgukohtute kui ka Sõjaringkonnakohtu kohta määrus, mis ette näeb nende kohtute moodustamist Vene Sõjaväe-seaduste Kogu XXIV raamatu alusel mõne vähema muudatusega ja üldjoontes kohtualluvuse ära määrab sama raamatu põhjal.

Vähe hiljemini — 9. jaanuaril 1919. a. ilmus A. V. määrus Sõhjäväekohtute kohta, mis neile ette kirjutas oma tegevuses Vene Sõjaväe-seaduste XXII ja XXIV raamatute järele käia sellel kujul, nagu need maksid Vene seaduste järele kuni 1. märtsini 1917. a. Siin on erand tehtud Sõjakohtute suhtes üldmäärustes, mis Vene seadused niisugusel kujul, kui need 24. oktoobril 1917. a. olid, maksma pani.

Eesti Ajutine Valitsus ei sõandanud kõiki neid katseid kaasa teha Sõjaväekohtute uuenduse alal, mis Vene Ajutine

Valitsus 1. märtsist kuni 24. oktoobrini 1917. a. ette võttis ja mis Vene Sõjakohtute isikliku koosseisu ja tegevuse hoopis teistele radadele asetas. Nägid ju need Vene Ajutise Valitsuse sõjakohtu reformid ette kõiksuguste sõjaväeliste komiteede poolt valitavaid kohtunikke ja isegi vandekohut, mida Eesti Ajutine Valitsus meie rasketes sõjaoludes ebasoovitavaks pidas, ma arvan — õigusega.

18. märtsil 1919. a. annab A. Valitsus uue määruse Sõjakohtute kohta, mis endises määruses mõned muudatused ette näeb, mõned õige ebakohased ja vananenud sõja-kohtu-pidamise määrused kõrvaldab ja — mis kõige olulisem — sõjakohtute kõrgemat, ühistamisastet mitte eriti ei loo, vaid selleks ette näeb üldkohtu, kõrgema Riigikohtu, seega oluliselt muutes Vene Sõjakohtute kava, kes Sõjaväekohtu jaoks eri-tühistusastet nõuab.

Nädal hiljemini, 25. märtsil, ilmub A. Valitsuse määrus ka Väljakohtute kohta, mis eneses sisaldab ettekirjutusi nende koosseisu ja kohtupidamise vormide kohta, ühtlasi ka kindlamal kujul piirata püüdes neid kuritegusid, mis Väljakotutele alluvad.

Sellel kujul kestavad meie Sõja- ja Väljakohtud veel siamaani edasi, ilma et mingisuguseid uusi muudatusi nende kokkuseades ja nende tegevuse tingimustes oleks ette võetud.

Et Sõjakohtu reformi ainulist vajadust põhjendada, pean ma selle lühikese kirjutuse raamides enne mõne olulisema joonega meie praegu maksvat seaduseandlust ja Sõhjakohtute tegevust iseloomustama. Algan Väljakohtutega, mis esimestena meie riiklikus elus Sõjakohtute kavas esinesid. Väljakohtute karistusepiirid on suure ulatuvusega: vangiroodust, mille alamäär seaduses tähendamata, kuni surmanuhtluseni. Kuriteod, mis Väljakohtutele alluvad, on juba selles seaduses õige laiapiiriliselts ära tähendatud, kuid peale selle alluvad Väljakoh-

tutele ka kõik teised üksikud kuriteod kui ka nende liigid, mida vägede ülemjuhataja või tema võimkonnaga varustatud isik heaks arvab Väljakohtutele allata. Nii kuulusid ja kuuluvad Väljakohtute tegevuspiirkonda peale seaduses tähendatute veel rohkearvulised salakaubaasjad. Väljakohtu moodustavad viis ohvitseri, keda vastava väeosa ülem nimetab. Väljakohus harutab asju kinniste uste taga ja teeb otsused liht häälteenamusega. Väljakohtu otsuste pääle ei ole kohtualustel edasikaebuse õigust ja kohtuotsus täidetakse viibimata peale selle kinnitamist vastava väeülema poolt. Väljakohtu alla antakse sõjaväelised ja eraisikud siis, kui kuritegu päevselge on ja eeluurimist ei nõua. Eraisikute kohta teostab seda õigust polgu ülem, ehk kellegel temaga ühesugused õigused on.

Nagu sellest lühikesest kirjeldusest näha, ei ole meil siin tegu kohtuga, vaid häda-abinõuga, mida riik õigustatud on ainult siis tarvitama, kui tal kõige raskematel sõjaoludel mingit teist kiiret abinõu käepärast ei ole, et oma sisemiste ja väliste vaenlaste vastu võidelda. Ei ole mingit mõjuvat protsessi tagatist, mis ka kohtualuse õigusi ja huvisid kaitseks; teda ei kaitse ükski seaduse vorm kohtu alla andmisel ja kohtumõistmisel, kui üksnes nende isikute väljaarenenud kohuse- ja õigusetunne, nende sisetunne, kelle kätte tema saatus on usaldatud. Sest mis tähendab näituseks seaduse nõue, et Väljakohtutele alluvad ainult päevselged kuriteod? Kes peab otsuse tegema selle üle, kas asi on päevselge või mitte. Ühele võib asi päevselge olla, teisele mitte. Kes ja mis kaitseb kohtualust, et tema, võib olla, väga õigustatud nõu, olude selgitamiseks asju eeluurimisele saata, ka tõesti täitmist leiab? Sõjaringkonnakohtu tegelus näitab, et amnestiaseaduse põhjal selles kohtus uuesti harutusele tulnud väljakohtu-asjad teist-sugustel protsessioludel, mis enam-vähem

ka kohtualusele soodsad olid, hoopis teisi tulemusi andsid kui Väljakohtutes, et isikud, kes omal ajal Väljakohtute poolt surma olid mõistetud ja nende otsuste põhjal maha lastud, hiljemini Sõjaringkonnakohtus õigeks mõisteti. Meie peame ju eeldama, et ka Väljakohus omal ajal heas usus toimis ja temale näivate „päevselgete“ asjaolude pärast süüdlasele surmanuhtluse mõistis, kuna need otsused hiljemini tõepoolest ometi hoopis ekslikkudeks osutusid.

Mis õigusmõistmist Väljakohtutes ja teistes kohtuasutistes raskendab, on veel see erimaterjaliseadus, mille põhjal Väljakohtud oma karistusi määravad ja mida teised kohtud mitte ei või tarvitada, nagu Riigikohus ühe kommunistide-protsessi puhul seletas. Ei ole näit. Väljakohtu arvamise järele mõne kohtualuse suhtes tema süü mitte päevselge, siis lõpetab tema selle suhtes oma asjaharutamise ja saadab asja teisele vastavale kohtule, kes hoopis teiste protsessi- ja materjaliseaduse normide järele seda kuriteo-asja harutab ja hoopis teistsuguse karistuse võib ja tihti peabki määrama, kas suurema või vähema, kui seda väljakohus oleks teinud kui see tema asju oleks harutanud, leides kuriteo asjaolud päevselged olevat. Nii siis võib juhtuda, et suuremale kurjategijale kergem karistus võidakse määrata kui väiksemale, ehk ka ümberpööratud, mis õigusmõistele enesele hoopis vastu käib.

Vene Sõjakohtu tegevus ei tunnud niisugust vastolu Välja- ja teiste kohtute tegeluses, sest et ka Väljakohtud samu materjaliseaduse norme käsitasid; nii on siis Eesti kohtute tegelus ses suhtes hoopis teisel alusel, mis aga asjale enesele mitte kasulik ei või olla.

Mitte palju parem ei ole lugu sõjaväe esimese, normsa kohtu astmega — Polgukohtuga. Selles kohtus on ju küll olemas mingisugused protsessinormid, mis osalt ka kohtualuse kaitseõigusi ta-

gavad, aga need kõik on nii läbi imbutunud vanast äraaegunud Vene seaduseandlusest, mis sõduri ja ohvitseri vahele ülepääsmata kuristiku löi, kus samuti kohtualuse soldati õigused sõltuvad sellelt ja maksavad ainult niipalju, kui palju see tema ülema isikliku vaatega tema kuriteo kohta kokku käib. Nii puudub kohtualusel väga oluline teistmis-õigus, kui tema edasikaebust polguülem omalt poolt ei soovi toetada, seda vastavale teisele kohtuastmele edasi saates; samuti sõltub see kohtualuse soldati ülevalt, kas teda üldse kohtu alla anda või tema väärtegu distsiplinaarkaristusega lõpata. Polgukohtu liikmeid nimetab polguülem, Polgukohtu asjaajamine sünnib suletud ustel iga kord, kui polguülem seda oma heaksarvamise järele tarvilikuks peab, peale nende juhtumiste, mis seaduses otsekohe on ette nähtud. Ühe suurematest vene Polgukohtu iseäralustest, mis tervet seda seadustikku iseloomustab, nimelt S. K. S. § 595, mis kohtualuselt õiguse võttis omale kaitsjat valida, kõrvaldas meie seadusandlus ülemaltähendatud määrusega 18. märtsist 1919. a.

Mis puutub Sõja-ringkonnakohtu, teise normsa sõjakohtu-astme, tegevusse, siis kannatab osalt ka selle tegevus sama aegunud sõjakohtupidamise normide all. Vastuvaidlemata on nimetatud kohus väga häid tagajärgi saavutanud neil ülirasketel oludel, milledes tema Eesti iseseisva riigi loomisest peale pidi töötama, mille juures tema peale kõige raskemad ja vastutusrikkamad ülesanded kuritegevusega võitlemises pandi, mida temas toimivad isikud mitte vananenud seaduse normide, vaid nendes leiduvate vananemata õiguse mõistete kohaselt oma jõudu mööda on püüdnud teostada. Neis normides elab aga edasi ja avaldab oma mõju sama eespool iseloomustatud vaim, kohtu isikliku arvamise ja äranägemise alla painutada seda teist objektiivset õigusmõistu vaimu, kes kindlate, üldiselt tunnustatud

põhimõtete kaudu tagab objektiivse õiguse huvisid, mis kõrgemal seisab ühe ehk teise isiklikust vaatest, mis nii erinev võib olla, kui mitmesuguseid on isikuid, kes seda avaldavad, kuna aga õigus ainult üks võib olla. Üks olulisematest õigusmõistu tagatistest seisab aga selles, et võimalikult kõik tõendusmaterjal kohtus veel kord läbi sõelutakse ja poolte vastastikuste küsimuste tules kontrollitakse või vähemalt ainult neid eeluurimisel avaldatud ja ettetoodud tõendusi arvesse võetakse, mis niisugustel tingimustel on saadud, mis vea hädaohtu võimaluse piirideni vähendab.

Sõja-ringkonnakohus ei protokollil ilmunud tunnistajate tõendusi kohtus; nii puudub võimalus kohtu tühistamisastmes kontrollida, kas ka kõik asjaolud, mis kohtus on ilmsiks tulnud, otsuse tegemisel arvesse on võtnud. Nimetatud kohus ei tarvitse välja kutsuda tunnistajaid, kes mitte kohtupidamise kohal ei ela, võib ka väljakutsutud, kuid seadusevastaselt ilmumata jäänud tunnistajate tõendusi avaldada, isegi nende tunnistusi, keda üldse välja ei ole kutsutudki, kui need ka ainult politsei eelkuulangus esituvad. Kui aga kohus arvab nende tunnistustel tähtsust olevat jne.

Kõik need küsimused otsustab kohus oma heaksarvamise järele, ilma et seaduse järele, nagu seda ka Vene kõrgem Sõjakohus on seletanud, kohtualusele tarvis oleks seda varemalt teadustada, mispärast sellel ka õigus puudub seesuguste kohtu määruste peale kaevata.

Selieist kõigest järgneb aga minu arvates tungiv tarvidus põhjaliku reformi järele meie Sõjakohtute kavas. Olen juba varemini teises kirjutuses: „Üldkohtute korralduse kava“ kohta mööda minnes seda küsimust käsitanud, siinkohal püüan vähe pikemalt samu mõtteid edasi arendada ja põhistada.

Praegusel ajal, kus meie juba enam-vähem normoludes viibime, kus selle-

pärast ka juba kõik teised erakorraliste volitustega ja ülesannetega komisjonid on lõpatud, on tarvis erakorralise võimkonnaga varustatud Sõjakohtud kaotada. See mõte ei ole uus, aga ikka on nende allesjätmise poolt neid põhjendeid toodud, et ainult Sõjakohtute abil on suudetud raske kuritegevusega võidelda ja sellele piiri panna; sellepärast järeldatakse, et kui Sõjakohtud kaovad, ka raske kuritegevus uuesti pead hakkab tõstma. Selles järelduses peitub enesepettus. Mitte Sõjakohus kui seesugune ei ole rohkem sugustatud selle kuritegevusega võitlema, kui harilik kohus, vaid ainult selle poolest seisib Sõjakohus väljaspool võistlust üldkohtutega, et tema erakorralise võimkonnaga oli varustatud, et ta oli õigustatud kõige raskemat karistust — surmanuhtlust tarvitama, mida üldkohtul maksvate seaduste järele mitte ei ole. Kuid just selle poolest tuleb meie toimivaid seadusi täiendada. Ei ole ju mingit põhjust arvata, et üldkohtud ei suudaks või ei mõistaks kõige raskemaid karistusi ka kõige raskematele kurjategijatele, näit. elukutselistele röövlitele ja mõrtsukatele või isamaa äraandjatele, määrata, et nad muidu täiesti oma aja ja ülesande kõrgusel seistes selles küsimuses ei suuda oma sisetunde sunnil, mingisuguse vale sentimentaalsuse pärast seda karmi abinõu tarvitada. Seda ebamentaalsust, mis meid ei luba teiste kõrgete kultuuririikide eeskujul oma seaduseandelisel teel meie üldkohtuid selle erakorralise võimkonnaga varustada, peab mujalt otsima, kes ikka veel ei suuda sentimentaalse ideoloogia köidikutest vabaneda. Mulle on ikka arusaamatu olnud, kuidas inimesed, kes rahulikult lubavad Sõjakohtuid surmanuhtlust tarvitada, kindlasti selle vastu seisavad, et meie üldkohtud seaduse põhjal sama abinõu võiksid tarvitada, pealegi kus kohtu vead üldkohtu protsessi tagatiste pärast kaebealuse suhtes mitu korda vähemad

on ja kui õigusmõistmine vanade vilunud kohtutegelaste käes seisab, kuna Sõjakohtus enamus juhusliste ülemate poolt nimetatud kohtunikude-ohvitseride käes seisab, kellel kohtuniku raskeks ametiks mingisuguseid eeltingimisi ei tarvitse olla. Kõnealuses küsimuses on tarvilik ainult sellel teel edasi sammuda, mida meie seadusandlus juba on tarvitanud, kui ta Vene Sõjakohtute järjestist sellega oluliselt muutis, et ta Vene Kõrgema Sõjakohtu kui erilise tühistuskohtu-astme asemele meie üldkohtu tühistus-astme, Riigikohtu, seadis. Sellega oli ka see Vene seaduseandluse põhimõte maha maetud, mis sõjaväge teistest kodanikkudest eraldas, seda riigiks riigis muutes, sellest ebademokraatlikust eeldusest välja minnes, nagu oleks see sõjaväe eraldamine temas valitseva erivaimu ja eridistsipliini pärast tarvilik. Meie ei ole peale selle ka mitte nii rikas rahvas, et me suudaksime korralikku, ajanõuetele vastavat kohtute võrku ka oma väiksearvulisele sõjaväele luua, selle peale vaatamata, et see meie oludes ka põhimõtteliselt ebakohane oleks, vaid peame selge sõnaga nõudma, et kõik meie kodanikud, kandku nad sõjaväe mundrit või eraisiku kuube, sama üldkuriteo kordasaatmise korral sama kohtu ees samade seaduste põhjal peavad vastust andma.

Ainult ühes küsimuses ei ole üldkohtud mitte küllalt mõjuvõimsad, see on küsimustes, mis sõjaväe distsipliinisse puutub selle sõna kitsamas mõttes. Siin peab küll mõnna, et sõjaväe sisemise distsipliini kaitseks kõige kasulikumalt need isikud võivad välja astuda kes selle eluoluga ja selle tingimustega ning sisemiste põhjustega lähedalt juba oma elukutse poolest on seotud, see on sõjaväelised ise, kuna seda sõjaväe-elu õrna külge, distsipliini, millel on põhjanev tähtsus sõjaväe olelu kohta, eraisik-võhik ka kõige parema tahtmisega küllalt ei suuda õigesti hinnata ega selle kaitseks

ka küllalt mõjuvalt välja astuda. Iseenesest mõista tuleb aga siinjuures Vene seaduse põhimõttest loobuda, mis sõjaväe kahte vaenulisse leeri lahutas, ühelt, millesse kuulus $\frac{9}{10}$ kõigest sõjaväest, pea kõik õigused võttis ja ülejäänud $\frac{1}{10}$ kõikide õigustega ja eesõigustega varustas. Meie, demokraatliku sõjaväe distsipliin peab tugema hoopis teistele põhimõtetele, mis tervet sõjaväge reamehest kunj kindralini ühise orgaanilise lahutamatu sidemega ühte köidab; sellepärast peab ka selle distsipliini järele valvav kohus sama olema kõigile meie sõjaväe liikmetele.

Kõike seda kokku võttes lubatagu mulle ülemaltähendatud sõjakohu-reformi põhimõtted järgnevasse lausetesse valandada:

1) Väljakohtud kaotatakse ära. Eran-dina võivad Väljakohtud toimida eriseaduse põhjal, kuid sama Nuhtlusseadustiku raamides, ainult sõjategevuse alal edasikaebamise võimalusega surmanuhtluse määramise korral Sõjakohtu teise astmesse ning Väljakohtu otsuste revideerimise võimalusega samas Sõjakohtu või vastavas üldkohtu astmes pärast sõjategevuse lõppu normolude uuesti maks-mahakkamisel.

2) Sõjakohtud: Polgu- ja Sõjaring-konnakohus moodustatakse ümber. Nende võimukonnast eraldatakse kõik üldkuri-tegude iseloomuga asjad, mis otsustami-seks antakse vastavale üldkohtule üldistel alustel. Sõjaväe-kohtute tegevuse ots-tarve on üleastumiste harutamine, mis sõjaväe distsipliini vastu olid sihitud.

3) Sõjakohtud toimivad kahes astmes. Esimesele astmele alluvad kõik väljas-pool sõjaväe-ülemate distsipliinivõim-konda kuuluvad distsipliinirikked, kui üle-astumiste eest määratav karistus ei ole ühendatud üldiste õiguste kaastamisega, missuguste asjade harutamine kuulub sõjakohtute teise, üleriikliku astme võim-konda. Kohtuastmete võimkondi määra-

vat piirjoont sugustavad sarnad tunniused, mis üldkohtutes vandemeeste kohut eral-davad kriminaalkohtu esimesest astmest.

4) Sõjakohtu teine aste on peale p. 3 äratähendatud toimete veel selle kohtu esimese astme teistusastmeks.

5) Sõjakohtud mõistavad kohut üld-kohtutes vastavas astmes tarvitusel ole-vate üldprotsessi-normide alusel.

6) Sõjakohtute moodustamine ja nende koosseis määratakse kindlaks eriseadu-sega. Sõjakohtunikud peavad olema sõja-väelised. Nende kohtute eesistujad ja teise astme alalised liikmed peavad olema peale selle veel eriteadlased, keda ame-tisse määratakse ühesugustel alustel üld-kohtunikudega.

See oleks lühidelt kõik, mis mul ütelda oli oma aine kohta. Nii mõnigi nõue ei ole küllalt selge ega läbipaistev, kudas seda elus teostada; näituseks puu-dub selle eriseaduse kava, mis Sõjakoh-tute moodustamist ja nende isiklikku koosseisu ära määrab. Kuid see on juba peenus, mille harutamine ei kuulu käes-oleva kirjutise raamidesse. Pealegi sei-sab see küsimus lahutamatus ühenduses teiste küsimustega, mida elu siinamaani veel ei ole suutnud lahendada: a) Mis-sugune peab meie demokraatlik, moodis sõjavägi ise olema ja b) missugune dis-tsipliin peab temas valitsema. Selles peitub terve probleemi selgroog.

Seaduse tähe järele on maksvad meil praegu sõjaväes ennerevolutsiooniaegsed Vene seadused. Need on kahtlemata ae-gunud ja vajavad ainulist ümbertöötust vastavalt sellele vaimule, mis meie rah-vast ja noort sõjaväge valdas, kui see surematuis vägitegudes oma väikest riiki kaitses ja selle hoone aluspalkisid pai-gale seadis. See vaim sulatas eneses ära vana Vene distsipliini, selle suretavad nõuded pimedast sõnakuulmisest, selle tardunud vahekorrad ülema ja alama va-hel, rõõmsa teadliku tahtejõuga täites ja ühte liites neid üheks organismiks suure

sihi saavutamiseks. Kas mõistetakse seda omapärast rahva hinge tabada, tema õigustatud nõudeid rahuldada uue meepärase sõjaväe ja temas soovitava distsipliini loomisega või tüüritakse tagasi vana Vene vetesse ja seega meie hävimisele, seda näitab lähem tulevik. Suudame meie aga oma ajaloolist ülesannet täita, oma sõjaväge oma distsipliiniga luua, siis on ka selge, kudas meie uus sõjaväe kohus, mis kutsutud on seda distsipliini kaitsma, peab moodustatama, missugused tegurid tema isikliku koosseisu peavad määrama jne. Ei lähe see meil aga mitte korda, siis ei ole ka vajadust mingisuguse sõjakohtu-reformi järele.

Nagu sellest järgneb, langeb kohtu-reformi küsimus kahte ossa. Esimene, eitav, mis ära määrab, missugused asjad mitte Sõjakohtute võimkonda ei tohi kuuluda, on kerge teostada, — selleks on küllalt mõnetähisilisest seadusest. Teine, jaatav külg, kuidas uut sõjakohut moodustada, missuguse hingega seda täita, see on teostatav ainult ühes sõjaväe enese reformiga kõiges tema ulatuses ning ühes nende uute materjaliseadustega, mis uue distsipliini kaitseks alles peavad loodama. Et see meil korda läheb, selles ei kahtle nende ridade kirjutaja isiklikult mitte, kõikide meie kõikteadjate pessimistide ennustustest hoolimata.

F. Karlson.

Kohtu-pristavite taks (eel nõu)*).

§ 1. Iga täitmiselehe, käsu ehk sunnitäitmise akti täitmiseks sisseandmise juures ehk ühe täitmise viisilt ülemineku puhul teise viisi peale — saab pristav maksu, kui on nõudmise, nõudmise kindlustuse summa ehk hoiualla võetud varanduse hind

*) Kirjaviis muutmata. Toimetus.

kuni 500 marka — 20 marka

„ 1000 „ — 30 „

„ 2000 „ — 40 „

„ 5000 „ — 50 „

üle 5000 marga — iga 5000 m. pealt veel 5 mrk. Asjas, mille hind kindlaks tehtud ei ole — 25 marka.

§ 2. Kõiksugu teadete, kutsete, nõudmiste, vahe- ja saatekirjade ja kuulustuste eest saab pristav iga paberi pealt nõudmise summa juures

kuni 1000 marka — 5 mrk.

„ 3000 „ — 10 „

üle 3000 kuni 20 000 m. iga järgmise 1000 m. eest veel 1 mrk., üle 20 000 m. — iga 5000 m. eest veel — 50 p. Kui nõudmise summa kindlaks ei ole määratud — 25 m., nagu näituseks väljatõstmise asjus.

Märkus 1: Samal määral saab pristav tasu ka kohtukutsetähtede kätteandmise eest.

Märkus 2: Teise pristavi sedeli kätteandmise eest saab pristav pool sellest tasust; teine pool jääb esimese pristavile sedeli kirjutamise eest.

§ 3. Liikva varanduse üleskirjutamise eest saab pristav tasu:

a) kui ühtlasi ka hindamine on toime pandud, ehk kui hind muul teel määratud, varanduse pealt:

kuni 1000 m. iga 100 m. pealt 5 m.

1000 „ 5000 „ „ 100 „ „ 4 „

5000 „ 10000 „ „ 100 „ „ 3 m. 50 p.

10000 „ 25000 „ „ 100 „ „ 3 m.

üle 25000 „ „ 100 „ „ 2 „

b) kui varandus on üleskirjutatud ilma hindamata ehk kui hind muul teel ei ole määratud — 25 m. ja peale selle iga üksiku numbri all üleskirjutatud asja ehk ühetaolise asjade kogu eest

kuni 50 nummert 5 m.

üle 50 numbri „ 100 „ 4 „

üle 100 „ 3 „

ühetaoliste asjade eest, mis ühe numbri alla tulevad kirjutada, arvatakse eraldi,

1) lugemise raha iga 10 asja eest 1 m.
2) kaalumise raha iga 10 puuda eest 3 „
3) mõõtmise raha iga 10 sülla eest 3 „
kui hiljem see varandus saab hinnatud, siis saab pristav peale selle tasu veel üks veerand sellest tasust, mis selle § punkt a) on määratud.

§ 4. Neil juhtumistel, kui pristav liikuva varanduse aresteerimise juures üleskirjutamist ei toimetata, vaid varandust võrdleb juba enne kokkuseatut nimekirjaga, saab ta pool § 3-a määratud tasust.

Liikuva varanduse võrdlemise eest nimekirjaga, kui väljaspool aresteerimist ei ole, saab pristav üks viiendik § 3-a määratud tasust.

§ 5. Üleskirjutatud ehk aresteeritud asjade pitserdamise eest saab pristav iga pitseri pealt

- a) laki- ehk vahapitseri eest 3 mrk.
- b) pitseri-märkide eest — „ 50 p.

§ 6. Liikuva varanduse, summade ja väärtuste aresteerimise eest kolmanda isiku käes ehk krediit- või ametiasutuses, kui arest, on ühendatud üleskirjutamisega, saab pristav tasu § 3. järele; ilma üleskirjutamiseta üks veerand sellest tasust, arvates seda viimast tasu varanduse väärtuse järele, ehk kui väärtus teadmata, nõudmise ehk nõudmise kindlustuse summa järele.

§ 7. Liikuva varanduse aresteerimise eest kinni pitseerimise teel, kui asi sellega enne üleskirjutamist ja hindamist lõpeb, saab pristav pool § 3-a määratud tasust varanduse väärtuse järele ehk, kui väärtus teadmata, nõudmise ehk nõudmise kindlustuse summa järele.

§ 8. Liikuva varanduse aresti alt vabastamise eest saab pristav üks veerand aresti pealepanemise tasust.

§ 9. Summade ja väärtuste edasiandmise eest nõudjale ehk hoiu peale pärastiseks väljaandmiseks saab pristav üks veerand § 3-a määratud tasust.

§ 10. Liikumata varanduse üleskirjutamise eest saab pristav iga hüpoteegiüksuse eest, varanduse hinna juures

	kunni 10.000 mrk.	3 ^o / _o
üle 10.000	„ 50.000	„ 2 ^o / _o
	üle 50.000	„ 1 ^o / _o

Liikumata varanduse juures oleva liikuva varanduse aresteerimise ja üleskirjutamise eest saab pristav tasu selle taksi määruste järele liikuva varanduse kohta.

Liikumata varanduse hindamise eest oksjoni tarvis, ilma üleskirjutamiseta, saab pristav tasu: ainult poolte osavõtmisel — üks veerand, asjatundjate osavõtmisel — pool sellest tasust, mis üleskirjutamise eest määratud.

§ 11. Kui nõudmine liikumata varanduse peal lõpetakse enne üleskirjutamist ja hindamist, saab pristav $\frac{1}{2}$ ^o/_o nõudmise hinnast.

§ 12. Liikuva ja liikumata varanduse esimese oksjoni tegemise eest saab pristav summast

kunni 1000 margani	— 4 ^o / _o
aga mitte vähem kui 10 m.	
üle 1000 m. kunni 2000 m.	— 3 ^o / _o
„ 2000 „ „	— „ — 2 ^o / _o

Tasud saab müümise summast (ka sel korral kui pärast käsiraha maksmist muu summa maksmata jääb) muul juhtumisel sellest summast, millest pakkumine hakkas.

Teise oksjoni tegemise eest saab tasu pool vähem, samal alusel.

§ 13. Liikuva ja liikumata varanduse oksjoni äramuutmise korral saab pristav üks veerand oksjoni tegemise tasust selle hinna järele, millest pakkumine oleks hakanud.

§ 14. Liikuva ja liikumata varanduse üleandmise eest, kui see varandus aresteeritud oli, saab pristav üks veerand sellest tasust, mis aresteerimise eest määratud.

§ 15. Võlglaste kinnivõtmise eest — 50 marka.

§ 16. Varanduse pidamisele sisseadmise, ehk rikutud pidamise jalale seadmise eest — 100 marka. Sellejuures tuleb tasu ühenduses väljatõstmisega § 19 järele, ühenduses üleskirjutamisega §§ 3 ja 10 järele.

§ 17. Väljatõstmise eest:

- a) maatükkidest, taludest, mõisatest jne. — 150 m.
- b) korteritest kunni 5 eluruumini (köök kaasaarv.) — 50 „
- c) korteritest üle 5 eluruumi — 75 „
- d) äri- ja töökodade ruumidest 150 „
- e) tehastest, trükikodadest, mitmesugustest ladudest 250 „

§ 18. Võlgniku käest allkirja võtmise eest mitte väljasõiduks — 30 m.

§ 19. Ärakirjade eest, iga poogna eest, poolikut poognat terveks lugedes — 6 mrk.

§ 20. Väljasõitude eest saab pristav igas asjas:

a) päeva raha „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud Valitsuse määruse põhjal esimese liigi ametisõitude normi järele.

b) sõiduraha 2 hobuse peale ja vankri, saani, jalateki ja muud rahad postijaamades eraisikute tarvis maksva sõidutaksi järele;

c) liikumise eest linnas iga väljatu-
leku eest täitmise kohale — 25 mrk.

Märkus: Tasu saab pristav ka siis, kui toimetus, milleks tema koha peale ilmus, tegemata jäi temast mitte ärarippuvatel põhjustel.

§ 21. Tegevuse eest päranduse varanduse hoiu asjus saab pristav tasu selle taksi järele üleüldisel alusel.

§ 22. Kõik tasu selle taksi järele võib pristav enne täitmist ette nõuda, ehk pärast seda sisse nõuda selle isiku käest, kelle palve peale ehk kelle kasuks täitmine sai ettevõetud, kuid pärandusvaranduse hoiu asjus ainult pärast täitmist hoiu alla võetud varandusest seaduses ettenähtud korras.

Riigikohtu arvamine Kohtuministeriumi pristavite taksi eelnõu kohta.

Praegune pristavite taks on täiesti ajast jäänud. Vana Vene taks ei olnud iseenesest mitte nii halb, et ta, üldiselt võetud, pristaviameti pidajaid ei oleks ausalt üleval pidanud, kuigi tal mõned puudused olid; kuid muutunud valuuta juures ei kõlba ta meil praegu sugugi ja ka seni ettevõetud parandused ei ole teda küllaldaselt parandanud. Ta tuleks kõige kiiremas korras ära muuta ja ta asemele peaks uus, ajakohane taks antama. Kuid sedavõrt kui vana taks praegusel ajal ülimald on, nõnda et ta sealjuures ärakulutatavat paberitki ära ei tasu, nii langeb uus taks vastupidisesse äärmusesse, taksi määrasid nii kõrgele tõstes, et täitmiskulud, ilma sõidurahadeta, isegi 10.000-margalise nõudmise korral 15—20 protsenti nõude hinnast välja teevad, vähematest nõudesummadest kõnelemata, kus täitmine protsentuaalselt veel hulga kulukamaks läheb. Säärane taks võimaldaks küll pristavile head sissetulekut, kõrgemat, kui seda kõige kõrgemad riigiametnikud ja visticisti niisama ka erateenistuses olevad isikud saavad ehk pretendeerivad; kuid ühtlasi paneks ta asjaosalistele niisugused maksukoormad peale, et nad selle all ägama peavad, ja lõppude lõpuks tekitaks seesugune maksukoorm ühe liigi kohtuametnikkude heaks suurt nurinat meie kohtu ja riikluse vastu üldiselt.

Riigikohtu arvamise järele peaksid pristavid tasu saama umbes lisarahukoh-
tuniku ehk rahukohtuniku palga võrra, s. o. palka ja sissetulekut kokku; ei seisa nad viimastest suuremalt osalt ei oma teenistuseetsensuse ega oma hariduse poolest praegu mitte alamal ja on ju nende ametipidamine, ühenduses alalise liikumise kohustustega tee ja ilma peale vaatamata, õige raske ja tülikas, sellest

kõnelemata, et ta ka muidu suurt hoolt ja kohusetunnet nõuab. Kõige õigem näiks olevat, et pristavid riigi poolt teatava kindla palga (fixum) saaksid, vahest praeguse palga suuruses, ja peale selle teatava protsendi taksirahadest, vahest 30—40°/_o, kuna teine osa taksiraha, 60—70°/_o, riigi heaks mingi. Säärase korra alusel oleks suurem tasu nendele pristavitele kindlustatud, kellel on rohkem ametitalitusi täita. — Otsekoheste kulude katteks määratud maksud, nimelt sõidurahad, päevarahad ja pitserimaksud, niisama postikulud, kui nende tasuks midagi võetakse, jäävad muidugi täiesti pristavite heaks. Kui osa taksiraha, eelmõeldud viisil, 60—70°/_o-ilises määras, riigile läheks, siis peab nendest summadest pristavile ka kantseleiruumi ja kantseleitarviduste kulude katmiseks mõnigane summa antama Rahukogude ettepanekul kohtuministri korraldusel. On kohtupristavi tegevus õige lai, siis peaks temal ka ühe ehk paari kantseleiametniku pidamine võimaldatud olema taksirahade arvel.

Et kõrgeid sõidukulusid kaugete väljasõitude puhul ära hoida, mis tihti suuremad on kui nõude väärtus, siis antagu maal nendes valdades, mis linna piirideni ei ulatu, sissenõudmised kuni 10 või 20 tuhande väärtuses, mis mitte kinnisvara peale ei ole pööratud, kohaliku vallakohtu ehk, kui see lõplikult peaks ära kaotatama, kohaliku vallavalitsuse kätte täita, õigusega, tasu võtta samas määras nagu pristavid.

Pärandusvarade hoiu alla võtmise asjus peaks ise taksimäärad välja töötatama ja kas ainult päevarahadega lepitama, et hoiulevõtmise kulud, rööbiti pärandusmaksudega, mitte liiga koormava maksuna ei tunduks, või õige väikeseprotsendilist maksu lubatama võtta, seda teatava ülemääraga piirates. Ka peaksid juba kõrgete sõidukulude pärast kõik pärandusvarade üleskirjutamised,

hindamised ja hoiuleandmised, kaasaarvatud kinnisvarad, nende väärtuse peale vaatamata, vallakohtute toimetada antama.

Ette pandud taksi-eelnõu aluseks võttes, oleks tema kohta üksikasjaliselt järgmisi tähendusi teha ja parandusi soovitada:

§ 1 kohta.

Selles paragraafis määratakse kindlaks põhimaks, mis igas täitmistoimetuses maksta tuleb, niipea kui pristav selle on alanud. See on teataval viisil tasu tema jooksvate raamatu- ja aktikulude katmiseks, mis suurtes kui väikeseväärtuslistes nõudmistes ühtlased on. Kui veel tähele panna, et maksud üksikute täitmistoimetuste eest nii kui nii täidetava nõudmissummaga kõrgenevad, siis ei ole küllalt põhjust täitmistoimetuse algatusel põhimaksu samal viisil võtta, s. o. nii, et ta täidetava nõudmissummaga järjest peab kasvama. Ka ei tarvitseks mingit maksu võtta, kui ühelt täitmisviisilt üle minnakse teisele, sest üleminekut ei tehta mitte lõbu pärast ja üleminek iseenesest ei tee pristavile mingid uusi otsekoheseid kulusid: sedavõrt kui pristavil aga uusi toimetusi tuleb teha, makstakse talle nii kui nii iga toimetuse eest, kirjade väljasaatmisest alustades, erimaksu. Põhimaksu, mis iga asja arvamisest ehk maksta tuleks, võiks arvata 50 marga peale. Et aga ka 50-margaline maks väikeseväärtulise nõudmise korral vahest raske tunduks, siis võiks nende nõudmistest pealt, mis mitte üle 10.000 marga ei ulatu, põhimaksu võtta ainult 1/2°/_o nõudmise või täitmise summast, kumb vähem on, kuid mitte vähem kui 20 ehk 25 marka.

Selle järele võiks § 1 järgmiselt kõlada:

„Iga täitmiselehe, käsu ehk sunnitäitmise akti täitmiseks andmisel makstakse täitmise põhimaksu 50 marka, kuid kui täitmise ehk nõudmise kind-

lustuse summa või üleskirjutatava vara väärtus on alla 10.000 marga, siis $\frac{1}{2}\%$ sellest väärtusest, aga igal juhtumisel mitte alla 20 (25) marga.“

§ 2 kohta.

Selles paragraafis on ette nähtud, et pristav igasuguste ametlike paberite valmistamise eest nõudmissumma suurenemisega progressiivset maksu saab. Riigikohtule näitab õigem olevat ka siin üht kindlat maksu sisse seada, vahest 10 marka iga paberi pealt, vähemasummaliste nõudmistele pealt aga võtta ainult 5 marka. Kirjavahetuse eest, mis ametiasutustega riigi ehk omavalitsuse huvides tuleb pidada, nii kui politseiga, valla-, linna- ja maakonnaavalitsusega ja riigi ametikohtadega, ei peaks maksu võetama, niisama ka mitte ettekannete pealt, mis pristavid kohtuasutustele teevad.

Oleks ka soovitatav kuulutuste arv ära määrata, mille pealt maksu võib võtta. Praegu ei ole kuulutuste hulk millegagi piiratud ja pristav võib neid oma äranägemise järele, olgu nõudmine kui suur ehk väike, määrata ja välja saata. Omal ajal on ka meie maal keegi pristav väikeste nõudmistele puhul 20, teistel juhtumistel 40—50 ehk koguni 100 kuulutust laiali saatnud. See kord on ebaloomulik. — Kõige mõjuvamad tohiksid kuulutused ajalehtedes olla, mida ümbruskonnas rohkesti loetakse. Missugustes ajalehtedes kunagi aasta kuulutatakse, see olgu kohtuministri ehk kohaliku Rahukogu esimehe määrata.

Selle järele võiks § 2 nii kõlada:

„Kõiksugu teadaannete, kutsete ja kuulutuste eest, mis eraisikutele ja asutustele täidetava nõudmise või vara kaitse huvides antakse, makstakse pristavile iga paberi pealt nõudmise või vara väärtuse puhul kuni 10.000 margani — 5 marka, nõudmistele või varade juures üle 10.000 marga väärtuses või kui nõudmise või varade vää-

tus kindlaks ei ole määratud — 10 m. Saate- ja vahikirjad on maksuvabad. Kohtu kutsetähtede koju kätteviimise eest asjaosalistele, nõudjale, võlgnikule, kõrvalistele isikutele, tunnistajatele jne. saab pristav teist niipalju tasu; toimetab seda teine pristav, siis arvatakse viimne tasu temale.

Maksulisteks arvatakse kuulutused, mis väljapanemiseks väljasaadetakse, nõudmistele puhul

	kuni	3.000 m.	4 kuul.
üle 3.000 „	„	10.000 „	5 „
„ 10.000 „	„	50.000 „	6 „
„ 50.000 „	„	100.000 „	7 „
„ 100.000 „	„	500.000 „	8 „
„ 500.000 „	„	1.000.000 „	10 „
„ 1.000.000			12 „

Peale selle tasutakse eraldi kulud oksjonikuulutuste avaldamise eest kohalikkudes ajalehtedes. Ajalehtedes kuulutamine on sunduslik kõigi oksjonile pandavate varade suhtes üle 10.000 marga väärtuses ja peab vähemalt ühes loetavamas lehes sündima, mis kohaliku Rahukogu poolt iga maakonna ja linna jaoks iga aasta kohta ette kindlaks määratakse.“

§ 3 kohta.

Tuleks ka kavatsatud taksi vähendada. See paragraaf võiks nii kõlada:

„Vallasvara üleskirjutamise toimetuste eest saab pristav tasu:

- kui ühtlasi ka hindamine on toime pandud, ehk kui hind muul teel määratud, vara pealt kuni 10.000 margani iga 100 marga pealt 2 marka, summa pealt, mis üle 10.000 marga ulatub, iga alganud 100 marga pealt 1 marga, kuid kogusummas mitte üle 10.000 m.
- v. eelnõu.“

§ 4 kohta.

Sel korral, kui pristav vara arestib, mis ta juba kord teises asjas on arestinud, ei peaks ta arestimise eest mingit

eritasu saama, sest et tal mingit iseäralist toimetust väljaspool ei ole ettevõtta. Paragraafi teine osa on ette pandud kujul arusaamatu: Kui pristav vara võrdleb nimekirjaga, siis peab see küll väljaspool tema kantseleid, vara hoiukohal, sündima, ja siis peaks ta juba tasu saama.

§ 4 võiks kokkuvõetult nii kõlada:

„Kui pristav vallasvara arestimisel üleskirjutust ei toimetata, vaid vara võrdleb juba enne kokkuseatud nimekirjaga, siis saab ta kolmandiku § 3-a määratud tasust.

Kui pristav üleskirjutatud vallasvara uuesti arestib, ilma koha peal võrdlust toime panemata, siis ei saa ta selle eest erimaksu.“

§ 6 kohta.

Esimene osa näikse üleliigne olevat, sest et pristavi tasu vallasvara üleskirjutamise eest juba § 3 on määratud ja siin ometi mitte teiskordset tasu ei taheta määrata ühe ja sama vara arestimise eest. Ainult paragraafi teine osa toob uudist, maksu alla pannes ka niisuguseid arestimisi, kus keelu alla pannakse kolmandalt isikult või asutuselt saadav asi ehk raha, ilma seda üles kirjutamata.

Seda võiks ehk nii väljendada:

„Kui vallasvara, rahasumme ehk väärtusi kolmanda isiku või asutuse käest arestitakse, ilma vara üleskirjutamata, siis makstakse üks veerand sellest tasust, mis § 3 ette nähtud. Samal määral antakse tasu pristavile ka vallasvara üleandmise eest ehk teise ruumi üle kanda laskmise eest, kui see üleskirjutamisega ühel ajal ei sünni.“

§ 7 kohta.

See paragraaf võiks nii kõlada:

„Vallasvara arestimise eest nende hoiuruumide kinnipitserdamise teel saab pristav, kui täiteasi enne hinda-

mist ja üksikasjalist üleskirjutamist lõpetatakse, nõude väärtusest 1%, kuid mitte üle 200 marga.“

§ 8 kohta.

Soovitatakse järgmisel kujul:

„Vallasvara aresti alt vabastamise eest, kui sealjuures ühtlasi nõudmise peale koha peal vara üleandmist ja võrdlemist toimetatakse, makstakse tasu, mis võrdlemise eest määratud (§ 4). Ei tarvita vabastamine ehk üleandmine uut pristavi kohaleilmumist, siis maksu ei ole.“

§ 9 kohta.

Rahasummade ja väärtuste edasiandmise eest nõudjale ehk hoiule iseäralist maksu seada oleks mõttetu. Terve paragraaf tuleks välja heita.

§ 10 kohta.

Ei peaks mitte vahet tegema kallija väikseväärtusliste varade üleskirjutamise vahel, viimaste pealt kõrgemas protsendis maksu võttes (kuni 3%). Ka kõrgeväärtusliste varade üleskirjutamise protsent, 1%, on liiga kõrge. Riigikohtu arvamise järele ei peaks protsent mitte üle 1/5% minema (Vene seaduse järele võeti 5.000 rbl. vara pealt 9 r., s. o. pisut vähem kui 1/5%, ja üle 5000-iga tuhande pealt 50 kop., s. o. 1/20%), — muidu läheks võla sissenõudmine ülikulukaks. Ei ole põhjust tasu maksta hindamise eest, mis ilma pristavi osavõtmiseta ette võetakse. —

Nii siis võiks § 10 kõlada:

„Kinnisvara üleskirjutamise eest makstakse 1/5% vara hinnast.

Kinnisvara juurde kuuluva vallasvara arestimise ja üleskirjutamise eest makstakse täitmistasu selle taksi määruste järele vallasvara kohta.

Kinnisvara hindamise eest oksjoni tarvis, mis ainult poolte osavõttel sünnib ilma selle varanduse üksikasjalise üleskirjutuseta, pristav tasu ei saa.“

§ 11 kohta.

See paragraaf tuleks välja jätta. Kui nõudmine lõpetatakse enne vara üleskirjutamist, siis ei ole põhjust maksu võtta; on ju ainult soovitatav, et pooled võimalikult ise oma vahekorra likvideeriks.

§ 12 kohta.

Ka selles paragraafis on taksimäärad — oksjoni pidamise eest — liiga kõrged seatud; vähemaväärtusliste varade taksid tõusevad 4⁰/₀-ni. Kuigi vähemaväärtuslise vara oksjon niisama palju aega võtab, kui kalliväärtuslise oma, siiski ei peaks vaesematel täitmist liiga kalliks aetama. Vene seaduse järele sai pristav, kui oksjonil üle 500 rbl. oli saadud, 1/4⁰/₀. See protsent võiks ka nüüd maksma jääda, teda ehk ajutiselt vallasvara suhtes kahekordseks tõstes.

See paragraaf võiks nii lausuda:

„Vallasvara oksjoni tegemise eest saab pristav 1/2⁰/₀, kinnisvara oksjoni tegemise eest aga 1/4⁰/₀ sellest summast, mis vara müügist saadud, kuid igal juhtumisel vallasvara oksjoni pealt mitte vähem kui 25 marka ja kinnisvara oksjoni pealt mitte vähem kui 50 marka. Jäeb oksjon pidamata pristavist ärarippumata põhjustel, siis saab ta nimetatud viimse alamäärase maksu.“

§ 13 kohta.

Kahtlane on, kas oksjoni äramuutmise korral, mis ehk pristavi enese toimetuse tagajärjel võib sündinud olla, oksjoni tegemise eest ikkagi veel maksu võib arvata; igatahes ei ole põhjust seesugusel korral maksu võtta kavatsetud määral. — Võiks ehk maksu võtta ainult eelmises paragraafis ettenähtud minimaalmäärast 1/2 osa ja sedagi ainult siis, kui oksjoni äramuutmine tingitud oli mitte pristavi ehk kohtuametikoha toimetuse läbi, näit. kui ostja ostuhinda ära ei maksnud.

Selle järele paneb Riigikohus ette järgmise redaktsiooni:

„Ärapeetud oksjoni pärastise äramuutmise korral, kui äramuutmine mitte pristavi või kohtuametikoha tegevuse läbi tingitud ei ole, saab pristav oksjoni tegemise eest eelmises paragraafis ettenähtud alamäärase tasu.“

§ 14 kohta.

Võiks nii kõlada:

„Vara üleandmise eest, kui see vara oli üles kirjutatud ehk arestitud ja üleandmine pristavi uuesti kohaleilmumist nõuab, saab pristav ühe veerandi sellest tasust, mis üleskirjutamise eest määratud.“

§ 15 kohta.

Kavatsetud 50-margaline maks peaks ajakohaselt vähemalt 100 marga peale tõstetama.

Nii siis:

„Võlglase kinnivõtmise eest — 100 marka.“

§ 16 kohta.

Selle paragraafi teine pool võiks nii kõlada:

„On pidamiseleseedmine ühendatud väljatõstmisega, siis saab tasu järgmise paragraafi järele, on ta ühenduses üleskirjutamisega, siis nagu üleskirjutamise eest.“

§ 18 kohta.

Võlgniku käest paigalejääma — allkirja võtmise eest tuleks võtta kavatsetud 30 marga asemel vähemalt 50 marka, kui mitte koguni 100 marka.

§ 19 kohta.

Ärakerjade eest mõeldud maks 6 marka ei vasta sugugi praegustele hindadele. See maks võiks 20—25 marka olla.

§ 20 kohta.

Sõidu raha, millest p. b jutt, tuleks kahe hobuse asemel ühe hobuse pealt arvata, nagu see nüüd postijaamades sisse seatud.

§ 22 kohta.

Esimene sõna: „kõik“ tuleks välja jätta; ei või nõuda, et täitmise algusel juba kõik maksud ette maksetagu, vaid ikkagi iga toimetuse eel.

Enne viimast paragraafi tuleks määrus iseparagraafina üles võtta:

„Pristavil on õigus ka postikulude tasu maksvate määrade järele võtta.“

§ 21 kohta

on juba sissejuhatuses tähendatud, et pärandusvara hoiu asjus oleks soovitatav, et üleskirjutamise ja hindamise tasu ainult kas päevarahade näol peaks sündima; kui aga seda tasu üldisel alusel võtta, siis peaks tasu protsent võrreldes muude sissenõudmiste toimetustega vähendatama ja teatavast ülemäärast mitte üle mindama, et see maks paralleelse maksuna pärandusemaksu kõrval pärijaid liiga ei rõhuks.

Lõpuks viimse paragraafina:

„Kõigist eelmises maksutabelis ettenähtud pristavi tasumaksudest, peale nende, mis tema otsekoheste kulude katmiseks on määratud (nii kui pitserrahad, päeva-sõidurahad ja postikulud) läheb 60% — riigile Kohtuministeeriumi käsutada. Viimane võib seda raha välja anda kohtuasutuste kantseleide toetuseks, esimeses jones Rahu-kogude sellekohaste ettepanekute peale pristavitele nende kantseleikuludeks kui ka lisatasuks nendele pristavitele, kelle palk ühes nendele langeva osa taksirahadega kuu pealt kokku mitte lisarahukohtuniku palgani ei ulatu.“

Kas maakonna ja linna omavalitsuse-asutused on maksvate seaduste järele vabastatud kohtu ja kantseleilõivu maksmisest?

Meie kohtute praktika on niisugune, et maakonna ja linna omavalitsuse-asutustelt tsiviilasjades kohtu- ega kantselei-

lõivu ei võeta. Vaatame kui palju seepraktika kokkukõlas on maksvate seadustega.

Meie kohtumaksude ja -kulude seadus (R. T. nr. 2 — 1919. a. ja nr. 59/60 1920. a.) ei tee kohtulõivu ega kantseleilõivu maksmise suhtes tsiviilasjades mingisuguseid erandeid kellegi kasuks, aga ta ei tühistata ka neid erandeid, mis on tehtud vastavates Vene seadusmäärustes, nimelt Tsiviil-kohtupidamise Korra §§ 879—890, mispärast need viimased Ajut. Valitsuse poolt 19. novembril 1918. a. vastuvõetud seaduse (R. T. nr. 1 — 1918. a.) p. 2. põhjal meil praegu maksvad on.

Nendest seadusmäärustest leiame, et § 879 järele on riigiasutused või valitsuskonnad (казенныя управления) vabastatud „tempelmaksust ja kohtu- ja kantseleilõivu maksmisest“. Sellesama paragraafi juures oleva märkus 3 (1914. a. väljaandes) järele on maakonna omavalitsuse-asutused (земскія учреждения) ja linna kogukondlikud valitsused (городскія общественныя управления) vabastatud „tempelmaksust kõikides asjades, mis kohtuasutustes toimetatakse“.

Loogiline järeldus mõlema tsiteeritud seadusmääruse võrdlemisest oleks see, et riigiasutused on vabad niihästi tempelmaksust kui ka kohtu- ja kantseleilõivu maksmisest, kuna maakonna ja linna omavalitsuse-asutused ainult tempelmaksust on vabastatud, aga kohtu- ja kantseleilõivu maksma peavad.

Millel põhjeneb siis nüüd meie kohtute praktika, mis maakonna ja linna omavalitsuse-asutusi ka kohtu- ja kantseleilõivu maksmisest vabastab?

Toetatakse Tsiv.-k. K. § 1282, märkuste 1. ja 2. peale, milledeks on üteldud, et maakonna omavalitsuse asutused ja linna kogukondlikud valitsused õigustatud on kohtus tsiviilnõudeid tõstma ja nõuete peale kostma maakonna resp. linna varanduslistes asjades nendesamade

reeglite järele, mis riigiasutuste kohta on kindlaks määratud. See seisukoht võiks õige olla siis, kui 1) riigiasutuste kohta käivad erandid kohtumaksude suhtes oleksid paigutatud Tsiviil-kohtupidamise Korra samasse peatükki, milles § 1282 leidub, ja 2) märkust 3. § 879 juures ei oleks olemas. Nüüd on aga erandid kohtumaksudest paigutatud Tsiviil-kohtupidamise Korra II raamatu IV järgu kaheksandasse peatükki, mis kannab pealkirja: „Erandite üle üldistest reeglitest kohtukulude kohta,“ kuna § 1282 oma märkustega leidub III raamatu I järgu esimeses peatükis, kus pealkirjadeks on raamatul: „Erandid tsiviil-kohtupidamise üldisest korrast“, järgul: „Riigi valitsuskondade asjadest (о дѣлахъ казеннаго управления)“ ja peatükil: „Üldised reeglid“.

Sellest peab oletama, et § 1282, märkustes 1. ja 2. mainitud riigiasutuste või valitsuskondade asjade kohta kindlaks määratud reeglite all, mis tähendatud märkustega ka maakonna ja linna omavalitsuse-asutuste asjade kohta maksuma pannakse, seaduseandja mõttes neid kohtupidamise kohta käivaid reeglid (судопроизводственные правила), mis eranditena üldisest kohtupidamise korrast riigiasutuste asjade kohta maksavad ja mis Tsiv.-k. K. § 1283-le järgnevatel paragraafides (kuni § 1330) on väljendatud, mitte aga neid reegleid, mis käivad kohtumaksude suhtes riigiasutuste asjade jaoks tehtud erandite kohta üldisest maksukorrast.

Peale selle ei saa olematuks teha § 879 juures olevat märkust 3., mille järele maakonna ja linna omavalitsuse-asutuste kohtuasjad tempelmaksust vabastatakse. Kui seaduseandja tahtmine oleks olnud § 1282 juures olevate märkustega 1. ja 2. maksuma panna maakonna ja linna omavalitsuse-asutuste asjade kohta ka kõiki neid erandeid, mis riigiasutuste asjade kohta kohtumaksude

suhtes Tsiv.-k. K. § 879 on ette nähtud, milleks oli siis vaja selle viimase paragraafi juurde märkust 3. teha? Kui oletada, et seaduseandja oma sellekohast määrust tahtis korrata, et sellele rohkem mõju anda, siis oleks ta ometi tähendatud märkuses nimetanud kõiki neid eesõigusi, millede poolest ta maakonna ja linna omavalitsuse-asutusi riigiasutustega tahtis ühtlustada, mitte aga mõnda üksikut nendest. Sellepärast tuleb § 879. juures olevat märkust 3. võtta nii, nagu ta on, s. o. selles mõttes, et maakonna ja linna omavalitsuse-asutused on kohtuasjades vabastatud ainult tempelmaksust, mitte aga kohtu- ja kantseleilõivu maksimisest, seda vähem, et mainitud märkus sisaldab enese, teatavat maakonna ja linna omavalitsuse-asutustele antud eesõigust, privileegiumi, ja ei tohi teda sellepärast laiendavas mõttes seletada.

Vastase seisukoha kaitsjad toovad veel ette ühe Vene Senati Tsiviildepartemangu vanema otsuse (94/19). See otsus käsitab aga küsimust linna omavalitsuse-asutuse kohtuasjade tempelmaksust vabastamise üle ja riivab ainult mööda minnes motiivides kohtu- ja kantseleilõivu vabastamise küsimust. Peale selle on see otsus tehtud enne § 879 juures olevas märkuses 3. sisalduva seadusmääruse avaldamist, mis alles 1900. aastal sündis, ja sellepärast ei või teda praegusel ajal juhtnööriks võtta.

Ettetoodud põhjustel peab otsusele jõudma, et meie kohtute praktika maakonna ja linna omavalitsuse-asutuste kohtuasjade kohtu- ja kantseleilõivust vabastamise suhtes ei ole kokkukõlas maksivate seadustega.

R. Gabrel.

Suusõnaliste volituste tempelmaksustamine.

Meie kohtute praktika kohtuistungil suusõnal antud volituste tempelmaksustamises on niisugune, et juhtumistel, kus mitu asjaosalist ühiselt sama isikut volitavad oma ühist asja ajama, selle volituse pealt tempelmaksu võetakse tempelmaksu tariifikoha 26/25. p. 2 resp. 4, järele mitte ühekordselt, vaid mitmekordselt volitajate arvule vastavalt, s. o. iga üksiku volitaja käest terve tariifis ettenähtud tempelmaksu summa,

Praegu maksva tempelmaksu-määruse järele on tempelmaksu suuruse kindlaksmääramisel mõõduandev muu seas küll, juriidiliste toimingute arv, mis kirjas ühiselt on väljendatud, s. o. ühes ja samas dokumendis sisalduvad (tempelm. määruse § 7), mitte aga nendest toimingutest osavõtjate isikute arv. Sellepärast tuleks ühiste volituste tempelmaksustamise küsimuse lahendamisel kõige pealt selgusele jõuda, selle üle, kas juhtumisel kus mitu asjaosalist ühiselt ja ühekorraga üht ja sama isikut oma asja ajamiseks volitavad, on tegemist ühe või mitme juriidilise toiminguga. Selle peale peab küll vastama, et seesugusel juhtumisel on olemas üks ühine tahteavaldus, mis ühe ja sama asja peale on sihitud, ja järjekult ka üksainuke juriidiline toiming niisama nagu näituseks, ühise varanduse müümine, kut ta kõikide kaasomanikkude poolt korraga sünnib, tuleb lugeda üheks juriidiliseks toiminguks, ehk küll müüjaid on mitu.

Mitmeks juriidiliseks toiminguks jao-
tub volitus, mis mitme volitaja poolt ühele ja samale isikule samas asjas ja ulatuses antud, siis, kui üksikute volitajate tahteavaldused on lahutatud aja ehk koha läbi ehk kirjalikult eraldi väljendatud. Seda ei ole aga suusõnalise volitamise kohtuistungil olemas, sest kõikide volitajate tahteavaldus sünnib siin ühe

ajal ja ühel kohal ja ühine on ka selle kirjalik väljendus — kohtu protokoll. Kui kiuni pidada sellest seisukohast, et mitme volitaja poolt antud volituses sisaldub mitu juriidilist toimingut ja sellepärast säärase volituste pealt tempelmaksu tuleb võtta mitmekordselt, vastavalt volitajate arvule, siis peaks, et järjekindel olla, sellest seisukohast vaadatama niihästi suusõnaliste kui ka kirjalikkude volituste peale. Viimaste mitmekordist tempelmaksustamist ei nõua aga ei kohtute ega notariaalne praktika, niisama nagu kellelgi meelde ei tule nõuda, näituseks mitmekordist tempelmaksu tariifikoha 21/5. p. a järele sellel juhtumisel, kui ühe ja sama dokumendi peal mitut allkirja korraga tõestatakse. Säherdune vahetegemine suusõnaliste ja kirjalikkude volituste vahel on aga ebaloomiline ja ei ole millegagi põhjendatud.

Eespool-seletatud põhjustel tuleb otsusele jõuda, et kohtuistungil mitme isiku poolt ühele ja samale isikule nende ühise asja ajamiseks antud suusõnalise volituse pealt tempelmaks tuleb võtta tariifis ettenähtud suuruses ühekordselt, mitte aga mitmekordselt — volitajate arvu järele.

R. Gabrel.

Rudolf Ihering ja meie õiguse poliitika.

Iseseisva Eesti Vabariigi tekkimisega vajus uus ülesanne Eesti õigusteadlaste õlgadele: seadusandlik töö. Lugeses avaldatud kirjutusi seaduste andmise kohta, jäi pea alati tunne, nagu loeks meie avalik arvamine seadusandliku tegevuse peale eelduseks oskuse paragraafisid kokku seada. Tuleb meelde Asutava Kogu maa-komisjoni esimene koosolek, kus väga autoriteetlikud kõrgema õigusteaduslise eelharidusega mehed kategooriliselt selatasid, et kuidagi viisi võimalik ei ole maa võõrandamisele asuda enne, kui maa tar-

vitamise seadus vilunud õigusteadlaste poolt välja on töötatud. Vaidlused õiguse tekkimise ja seadusandlise tehnika vahekorralle kestavad praegugi meie õigusteadlaste keskel edasi. Veel teravamad on lahkuminekud meie õiguse sisu kohta. Ei ole sellepärast ülearune, kui meie oma eriajakirjas ühe autoriteetlikuma teadusemehe R. Iheringi, arvamise asja kohta meelde tuletame.

R. Ihering seab oma raamatu: „Zweck im Recht“ mottoks:

„Der Zweck ist der Schöpfer des ganzen Rechts“ (otstarv on õiguse looja) ja defineerib siis õigust:

„Õigus on ühiseluliste otstarvete süsteem, mille teostamine on garanteeritud seaduse läbi“¹⁾.

Ja teises kohas:

„Õigus on valitsusevõimu poliitika“²⁾.

Nagu nendest tsitaatidest näha, ei anna Ihering seadusteandjate tehnilisele võimisele õiguse tekkimisel sugugi eesõigustatud paika. Kuid ta on teises kohas küsimuse kohta veel kategoorilismalt sõna võtnud.

Raamatus „Geist des röm. Rechts“³⁾ kirjutab ta järgmist.

„Miski ei ole rohkem ekslik, kui õiguse üle nagu mõne filosoofilise süsteemi üle otsustada paljalt tema vaimlise sisu, tema loogilise jaotuse ja ühtluse seisukohalt. Kui teda sellelt vaatepunktilt ka meistritööks tuleks pidada, siis ei ole sellega ometi kuidagi viisi tema tõsise väärtuse üle otsus antud. Viimane seisab tema ülesannetele vastavuses, see on, tema tarvitamisele kõlblikkuses. Mis kasu on sellest, et masin kunstitöö muljet avaldab, kui ta aga masinana tarvitamiseks kõlblik ei ole? Peaks uskuma, et see funktsionaalne õiguse külg alati tar-

vilist tähelepanekut on leidnud. Kui saagedasti leiame ometi vastupidist. Just samal määral, kui sünnib eelmises paragraafis vaadeldud õiguse muutumine alammast õiguse lausete aggregaat (kristalliseerumata) seisukorrast kõrgemasse õiguse mõistete seisukorda, kaob nimetatud õiguse funktsionaalne külg vaatleja silmist. Käskude ja keelude imperatiivne vorm, ütlus „nii ja nii peab see olema,“ äratab peaaegu möödasaamata küsimuse „mis-pärast.“ Hoopis teine on lugu, kui õiguse lausetel see vorm kaduma on läinud ja nad õiguse mõisteteks on muutunud. Siin pöördub kriitika palju ennemi nende loogilise analüüsile kui nende tarvitamiseks kõlblikkuse hindamisele. Ja, ettekandja (der Darstellende) võib kergesti pettekujutusele anduda, nagu oleks see midagi suurt ja kõrget ainet mõiste emanatsiooniks pidada. Mõiste oleks selle järele algusline (Ursprüngliches), iseene pärast olemas olev, kuna tööpoolest ometi terve õiguses loogiline jaotus, olgu ta ka kui täieline, ainult sekundäärne, nende otstarvete, mille teenistuses ta seisab, produkt on. Et mõisted nii ja nii on kujunenud, tuleb sellest põhjusest, et nad ainult niisugusel kujul elule vastavad, ja tihti on sellest seisukohast välja minnes nende loogiline väljakujunemine takistatud ehk pooleli jäänud.

Õiguse funktsioon (ülesanne) seisab üleüldiselt selles, et elus maksvusele pääseda. Mida ei realiseerita, ei ole mingisugune õigus, ja ümberpöördud, mis elusse läheb, on õigus, kui ta ka seesugusena veel pole tunnustatud (kombeõigus). Tegelik elu tunnistab alles teksti, mille seadus ehk mõni teie õiguse allikas ette paneb, tõsiseks õiguseks; ta on ühes sellega ainuke kindel õiguse äratundmise abinõu. Ta on veel rohkem: ta on ühes sellega ka teksti kommentaar ja kriitika. *Usus longo tempore unus est*

1) Цѣль въ правѣ. Иерингъ, СПб. 1881, lhk. 190.

2) ibid. lhk. 371.

3) Leipzig, 1907, lhk. 48.

*legum corrector*¹⁾, nagu Livius ütleb (45, 32). Mitte ükski seaduseraamat, mitte mingisugune õiguse kokkuvõtte olgu mis ajast ja mis-suguse rahva oma tahes, ei ole arusaadav ilma selle rahva ja selle aja tundmiseta. Mispärast on olemas õiguslised normid, mida nad peavad, kuidas tegelik elu neid oma mõjus takistab või toetab jne., kõigi nende küsimuste peale annab elu ise vastuse. Õiguse formulatsioon, mis meie ees seisab, ei ole muud kui masina plaan; tema parema seletuse ja ühtlasi ka kriitika annab meile masin ise, kui ta käima on pandud. Nii mõnigi tähelepanemata vedru avaldab siis oma sügavaleulatavat tähtsust ja nii mõnigi silmapaistev ja nähtavasti väga tarviline võll leitakse enam-vähem ülearune olevat. Antud aja otstarvetes ja tarvidustes peitub põhjus, mispärast see õigusline instituut olemas on ehk mispärast ta niisuguse kuju on võtnud; aja tarviduste läbi tingitud eeldustest ripub ära, mispärast üks õigusline instituut võimalik, teine jälle ülearune on. Pikem selle mõtte, et õigus ainult tegeliku elu seisukohalt arusaadav võib olla, seletus on isegi mitteõigusteadlaste tarvis ülearune.“

Praegu toodud Iheringi mõtteid Eesti olude hindamiseks tarvitades, saaksime mõned tähelepanemiseväärt lähtekohad oma õiguslise olu korraldamiseks.

Kõige pealt tingimised meie õiguse loojatele.

Nad peavad tundma: 1) oma rahvast, tema hingeelu ja vajadusi, 2) aega, milles see rahvas elab.

Ajaolud on kosmopoliitilisem nähtus kui rahvuse hingeelu. Aja õigeks hindamiseks on sellepärast tarvis kõrgemat vaatekohta, rahvusvaheliste jõudude vahekorra tundmist. Ka väljamaalane võib

meie juures selles suhtes kasuga kaasa töötada. Hoopis selle vastu, rahva hingeelu ja vajaduste tundmise alal võib ainult antud rahva liige, inimene, kes hulkade vajadustega oma üleelamiste kaudu tuttav, õiget seisukohta leida. Eesti ülikooli, õigusteaduse-fakulteed, meie seadusandlikud asutused ja kohtud peavad sellepärast, kui nad oma ülesandeid tahavad rahuloldavalt täita, mõõduandvaid jõudusid omama, kes peale ajakohase ettevalmistuse oleksid meie rahva kannust kasvand, kui mitte otse veresuguluse mõttes, siis ometi rahva õnne ja õnnestust kaasa elada võimise poolest. Iheringi seisukohalt vaadeldes on küsimus, kas mitte teadusliku ettevalmistuse puudus väiksem õnnetus ei ole, kui inimeste ja olude tundmise puudus. Näituseks, meie vähema kui ülikooli-haridusega rahu-kohtunikud vastavad ehk rohkem oma ülesannetele, kui kes teab kust ilma otsast kohale toodud õigusteadlased, kes ei aega ega rahvast hinnata ei oska. Valakohtute ära kaotamine on ehk eksisamm olnud.

Niisama on vististi ka ülikooli õpetoolidel kivistunud vaadetega autoriteetlikud õpetlased, kes isegi Eesti keelt ei oska ja kunagi Eesti rahvast mldagi ei ole teadnud, vähem oma kohtadel kui nooremad õppejõud, kes oludele on suutnud kohaneda. Ma mõtlen selle juures peajasjalikult praktilisi õigusteaduse alasisid, kuna distsipliinid, mille peaulesandeks on noori teadusejüngrid õigusteadusliselt mõtlema õpetada, enam teaduslikult vilunud jõude vajavad, olgu need ka võõrsilt kutsutud, — muidugi, kui viimased erapooletu teaduse pinnale oskavad jääda ja meie riigimõttele lausa vaenulikud ei ole. Tuleb aga juurde lisada, et teaduse erapooletus niisama relatiivne mõiste on, nagu kõik teised inimlikud mõisted, iseäranis niisugusel alal, nagu seda õigusteadus on, mis veel mitte „igavesi“ tõdesid konstateerida pole

1) Kauaaegne tarvitamine on ainuke seaduste parandaja.

suutnud, vaid tehnilise erialana muutlikke inimlikke vahekordi lahendab.

Seadusandliku aparadi tegelaste juures on rahva ja kohaliste olude tundmine palju tähtsam viljaka tegevuse eeltingimus, kui seda õpetlaste kohta võime oletada. Ainult rahvast tema vajaduste ja soovidega tundes, võidakse seadusi anda, mis elule vastavad ja maksma hakkavad. Ja: „Was sich nicht realisiert, ist kein Recht, und umgekehrt, was diese Funktion ausübt, ist Recht, auch wenn es noch nicht als solches anerkannt ist“, ütleb Jhering.

Vähe edasi seletab ta samas töös, mis ta õieti õiguse realiseeritavuse (Realisierbarkeit) all mõistab. Ta kirjutab ¹⁾:

„Mina teen nimelt vahet materiaalse ja formaalse õiguse realiseerumise s. o. elusse mineku, võime vahel. Materiaalse realiseerumise võime all mõistan ma nimelt õiguse materiaalsete normide kõlblikust ja elule vastavust. Ta on igati relatiivne, tingitud ülemaltähendatud õiguse ja elu suhetest, antud aja nõuetest, antud rahva iseärasustest ja antud elu vormidest. Formaalse realiseerumise võime all mõistan ma abstraktsete õiguse normide tarvitamise kergust ja punktipealsust elu konkreetsete juhtumiste kohta. Selle järele kuidas see operatsioon vähemat või suuremat vaimliste jõudude pingutust nõuab ja tema resultaati lahendatavale küsimusele enam või vähem vastab, räägin ma õiguse kõrgemast või madalamast realiseerumise võimest. Selle all ei ole mõeldud tarvitavate õiguse lausete arusaadavuse raskust ja kergust. Niipea kui ühest õiguse lausest on õieti aru saadud, on see ülesanne jäädavalt otsustatud ja ei kordu mitte tema igal üksikul tarvitamise juhtumisel.

Sellest seisukohast välja minnes on

seaduseandlikul tegevusel kaks külge: 1) elule vastavate õiguse normide äratähendamine ja 2) nende tehniline läbitöötamine tarvitamise otstarbeks. Paremini kui ajast jäänud vaadetega eriteadlased saavad esimese ülesandega valmis rahvaesitajad, kes kohtade pealt igapäevase elu keskelt tulnud, kuigi nendel ei ole seadusandliku tehnika seisukohalt nõutavat eelharidust. Teise ülesande täitmise jaoks on enam-vähem vilunud eriteadlaste kaastegevus paratamata. On selge, et need eriteadlased teiste õigusliste vaadetega ei või olla, kui materiaalse õiguse kindlaksmääravad. Eesti õiguse ajalool tuleb kahtlemata juhtumisi konstateerida, kus tehniliste võtete abil seaduste sisu on muudetud. Võib juurde lisada, et iga rahva õiguse ajalugu sarnaseid nähtusi teab.

* * *

Seni oleme Iheringi seisukohalt vaadelnud meie õiguse poliitika alal tegutsevate jõudude teovõimalusi. Lõppeks peatame vähe Iheringi vaadete juures uuema aja materiaalse õiguse sisu kohta.

Meie Vabariigi põhiseaduse sissejuhatuses deklareeritakse, et Eesti riik peab olema rajatud õiglusele. Mis õiglus on, ei ole ligemalt ära määratud. Ihering ütleb selle kohta ¹⁾:

„Õigluse mõiste põhjeneb ühesarnasuse põhimõttel õiguse ees.“

Ajaloost teame, et ühesarnasuse põhimõtte õiguses sisuliselt teostamata on jäänud ühtede rahvakihtide majanduslise ülevõimu mõjul teiste üle. Juriidilise ühesarnasuse on varandusline mittesarnasus illusoorseks teinud. Ihering võtab ka selle nähtuse juures teravalt seisukohta. Ta kirjutab paljuvaieldud eromanduse kohta: ²⁾

1) Цѣль въ правѣ, lhk. 266.

2) ibid, lhk. 376.

1) Geist etc., lhk. 51.

„Juristide ja mittejuristide ühise arvamise järele seisab omandusõiguse sisu omaniku võimu piiramatuses ja selles, et iga selle võimu kitsendust peetakse sõna otskoheses mõttes tema usurpeerimiseks, instituudiva idee vastu käivaks. Minu arvamise järele on sarnane vaade täiesti ekslik“.

„Kõik eraõiguse¹⁾ normid, kuigi nad kõige pealt isikut silmas peavad, on siiski ühiskonna mõju all ja peavad tema nõudeid silmas. Ei ole nende hulgas ühtegi õigust, mille kohta subjekt võiks ütelda: „See õigus on ainult minu õigus; selle õiguse mõiste ei tunnista ühtegi kasutamise kitsenduse võimalust ühiskonna poolt“. Vaadaku igaüks, kes säärase otsusega välja tuleb, enne hooliga oma ümber! Seda tõendades ütleb ta rohkem kui ütelda tahab.“

Käib praegu ettetoodud seisukoht tõega kokku ja kui tõele on osaks antud ilmas võidule pääseda, siis peab aeg tulema, mil eraomandus teise kaju saab, kui tal praegu on, mil ühiskond niisama vähe eraomaniku õigust selle maailma heade asjade piiramata omandamise peale tunnistab, nagu ta praegu tunnistab Vana-Rooma isa-õigust oma laste elu ja surma peale, rüütelite tee-röövimise ja keskaja randlaste õigust merehädalisi röövida. Eraomadus ja päranduse-õigus jäävad minu arvamise järele ikka alale, kuid on tarvis liiga madalalt hinnata meie rahaasjanduslist osavust, et mitte uskuda võimalusesse tulumaksu, pärandusemaksu ja uhkusasjade maksu abil ära hoida üleliigset eraomanduse kokku kuhjamist üksikutesse punktidesse, juhtida tema üleliigne osa riigikassasse ja niiviisi vähendada rõhumist teiste riikliku organismi osade peale, kutsuda esile rohkem ühiskonna huvidele vastavat, see täh. õiglasemat varanduste jaotust, kui see maksma on saanud ja võimalik oli

1) *ibid.* lhk. 385.

eraomanduse mõju all, mida täie õigusega võib nimetada egoismi täitmatuseks. Eraomadus ise on enese „pühaks“ nimetanud, kuid selle juures on just iseäranis need, kellele elus miski püha ei ole, kuiv, värvitu egoist, kelle eluloost teie mitte ainust eneseohverdamise akti ei leia, kõige fanaatilisem materialist, kes ainult sellest lugu peab, millest ta kätega kinni võib haarata, nihilist, kes oma enese isiku tühipaljuse tundes terve ilma ei millekski tunnistab, — kõik eraomanduse pühaduse uskujad.

Egoism on ammust ajast peale osanud ühest küljest oma eesmärgi ja teisest küljest Jumalat ja pühadust ühendusesse seada. Kui maksev oli kaldaõigus (mehädaliste röövimise õigus), lauldi kirikus: „Issand õnnista meie kallast! Itaalia bandiit loeb röövima minnes *Ave Maria't*“.

Kuidas vanad roomlased maaomanduse peale vaatasid, selle kohta ütleb Ihering samas raamatus¹⁾:

„Kuid maa ja põllupind on olemas ka ühiskonna pärast, kes on huvitatud sellest, et maa vilja kannaks, mille tõttu muistses Roomas ei sallitud, et põld söödis seisis, vaid teda pakuti nendele, kes maad soovisid harida (l. 8 *Cod de omni agro*, (11,58).

Nii meie aja kuulsama õigusteadlase arvamisest mõne meie põlevama päevaküsimuse kohta õiguse alal.

J. Jans.

Tsiviilseadustiku oskussõnad.

(Järg).

Д.

давность (погасительная) — Verjährung
— aegumine, -mus

давность (приобретательная) — Ersitzung — igamine, -mus

давность исковая — nõude aegumus

1) *ibid.* lhk. 377.

давностное владѣніе — igamisvaldus
 дальній родственникъ — kauge sugu-
 lane
 дальнѣйшая передача — kaugem, eda-
 sine üleanne
 дальнѣйшее передовѣріе — kaugem
 edasivolitus
 damnus emergens — positiver Schade
 — положительный вредъ — laus-
 kahi (-hju)
 дареніе — Schenkung — kinkimine,
 kinge (-ke)
 дареніе между живыми — elavatevahe-
 line kinge
 дареніе на случай смерти — kinge
 surma puhuks
 дарить — kinkima
 дарованіе — Talent, Begabung — an-
 ne (-de)
 даровитость — Begabtheit — andekus
 даромъ — gratis — muidu, ilma
 дарственная запись — kinkekirje
 дарственный актъ — kinkeakt
 даръ — Geschenk — kink (-gi)
 движимая вещь — vallasasi
 движимое имущество — vallasvara
 подвижность — Beweglichkeit — liikuvus
 подвижность — Mobilier — vallastu¹
 двойное родство — kahepoolne sugulus
 двойное страхованіе — kahekordne
 kindlustus
 двойственность — Doppelheit, Duplizi-
 tät — kahekordsus
 дворъ — Hof — õu, hoov; hoovkond,
 õikond
 двоюродные братья и сестры — Ge-
 schwisterkinder — nõksed, nõod
 двоюродный братъ — Cousin, Vetter
 — nõbu²), onu-, lella-, tädi-, sõtse-
 poeg
 двоюродная сестра — Cousine, Base
 — nõbu, onu-, lella-, tädi-, sõtse-
 tütar
 двоюродный внукъ — Grossneppe —
 õe-, vennapoja ehk -tütre poeg

двоюродная внучка — Grossnichte —
 õe-, vennapoja ehk -tütre tütar
 двоюродный дядя } — isa nõbu,
 двоюродная тетка } ema nõbu
 двоюродный племянникъ } — nõo laps
 двоюродная племянница } (tütar,
 poeg)
 двухсторонняя сдѣлка — kahepoolne
 toiming
 дебетъ — võlastu¹), deebet
 дебитировать — võlastama
 дебиторъ (должникъ) — võlgnik
 дебитъ — Absatz — minek (-ku)
 деверь — Schwager (Bruder des Man-
 nes) — küdi³), mehevend
 день високосный — Schalttag — lisa-
 päev
 депо-вексель — kindlustusveksel
 депозиторъ — talletaja
 депозитъ — talletis; tallestu⁴)
 депонировать — talletama⁴)
 депонироваться — talletuma⁴)
 держатель — pidaja
 держать — pidama
 десятина — tiin
 десятникъ — kümnik
 дефицитъ — vajak (-ku)⁵), puudujaak
 децентрализациа — kesetustus, -tamine,
 -tumine, -tumus
 децентрализовать — kesetustuma⁶)
 децентрализоваться — kesetustama
 дивидендъ — ose (oseme)⁷)
 дикій звѣрь — metsloom
 дилаторный — edasilükkav
 директоръ — juhataja
 дирекціа — juhatus
 дисконтировать — oodustama
 дисконтъ (учетъ) — oodus
 диспашеръ — Dispatcheur — dispashoor,
 hahari hindaja, merivahingu hindaja.
 диспашъ — hahari arve, merivahingu
 arve
 дичь — Wild — metslind
 добавочное условіе — lisatingimus
 добрая воля — hea tahe (-hte)
 добрая вѣра — hea usk, hea tund (-nnu)

добровольный — vabatahtlik
 добродѣтель — Tugend — voorus
 добросовѣстное владѣніе — heatundlik, heausklik valdus
 добросовѣстность — sisetundlikkus
 добросовѣстный — sisetundlik
 добросовѣстный владѣлецъ — bonae fidei possessor — heatundlik, heausklik valdaja
 добыча — saak
 довѣренность генеральная — üld-volikiri
 „ специальная — eri-volikiri
 „ универсальная — kogu-volikiri
 довѣренный — volinik
 довѣритель — usaldaja, volitaja
 довѣріе — usaldus, voli
 договорный — lepinglik, lepinguline, lepingu
 договоръ — leping
 договоръ даренія — kinkeleping
 „ изданія — väljaande-, kirjas-tusleping
 договоръ купли — ostuleping
 „ мѣны — vahetusleping
 „ раздѣла — jaotus-, jagamis-leping
 договоръ о наслѣдствѣ — pärandus-leping
 договоръ товарищества — seltsingu-leping
 договоръ перевозки — veoleping
 „ найма слугъ — Gesindever-trag — pereleping
 договоръ личныхъ послугъ — Dienst-vertrag — teenistusleping
 договоръ порученія — volitusleping
 „ поклада — depositum, Hinter-legungsvertrag — talletusleping
 договоръ страхованія — kindlustusleping
 „ уступки — precarium — soo-dustusleping
 дозволенный — lubatud
 дознаніе — eelkuulang (-gu)
 доказательная сила — tõendav jõud
 доказательство — Beleg — tõend (-di)⁸⁾
 доказываніе — tõendamine, tõendus

документальный — dokumentlik
 документъ — dokument
 долговая росписка — võlakiri
 долговое обязательство — võlakohustus
 „ отношеніе — võlasuhe
 долговой документъ — võladokument
 долгъ — võlg
 должникъ — võlgnik
 должность опекунская — eestkostja-amet
 домашнее животное — koduloom
 домашній актъ — Privatakt — era-akt
 домашняя утварь — Hausgerät — maja-nõud, -nõustik
 домовою сервитутъ — Hausdienstbar-keit — hooneorjus
 дополненіе — täiendamine, -dus, täiend (-di)⁸⁾
 дополнять — täiendada
 допускать — zulassen — lubama
 допущеніе — Zulassung — luba, luba-mine
 дорога — tee
 дорожный сервитутъ — tee-orjus
 дословно — sõna-sõnalt
 дословный — sõna-sõnalik
 досрочное удовлетвореніе — ennetäht-aegne rahuldamine, -dus
 доставка — Zustellung — kohaletõime-tus, -tamine
 доставлять — zustellen — kohale, pä-rale toimetama
 достаточность — küllaldus, piisavus, jagusus
 достаточный — küllaldane, piisav, jagus (-sa)⁹⁾
 достовѣрный — tõelik
 доходъ — Einkommen — tulu
 доходы — Einkünfte — tulemid¹⁰⁾
 дочеринья доля — tütreosa
 драгоценная вещь — väärisasi
 драгоценность — Kostbarkeit — vääris (-se)¹¹⁾
 древній — muistne, muinane
 древность — muinasaeg; muistsus, mui-nasus
 дробленіе вексельной суммы — veksl-i-summa jaotus, -tamine

дуализмъ — dualism
дубликатъ — teisik
дугый вексель — Kellerwechsel — sohi-
veksel
душевнобольной — vaimuhaige
душеприказчикъ — testamenditaitja
дѣва — neitsi
дѣвица — Jungfrau — neid (от. neiu)
дѣдъ — vanaisa
дѣдъ да бабка — Grosseltern — alu-
vanemad ¹²⁾
дѣеспособность гражданская — tsiviil-
teguvõime
дѣеспособность торговая — kauban-
dus-teguvõime
дѣеспособный — teguvõimus (-msa)
дѣйствие — Handlung — toimus
„ дозволенное — lubatud toimus
„ недозволенное — lubamatu toi-
mus
дѣйствительность — tõelikkus
дѣйствительный — tõelik
дѣйствовать — toimima
дѣйствующее лицо — toimiv isik, toi-
mija
дѣлимость — jaguvus, jaotatavus
дѣлимый — jaguv, jaotatav
дѣлопроизводство — asjatoimetus
дѣльный — tüchtig — tubli, tegus (-sa)
дѣтская доля — lapseosa
дѣтское — das Kindliche — lapsus
дядя — Onkel, Oheim — onu (ema-
vend), lell (isavend)

Е.

единица — Einheit, Eins, Einer —
ühik ¹³⁾
единобрачье — Monogamie — ainu-
abieliu
единокровная сестра — poolõde, isa-
poolne õde
единокровный братъ — poolvend, isa-
poolne vend
единоличный судъ — üheisikune kohus
единоутробная сестра — poolõde, ema-
poolne õde

единоутробный братъ — poolvend, ema-
poolne vend
единство — Einheit, Einigkeit — üksus
единство срока платежа — maksu-täht-
aja üksus
ежегодно — iga aasta
ежегодный — iga-aastane
ex officio — ameti poolest
ересь — väärusk
естественный опекунъ — loomulik eest-
kostja
естественный плодъ — loomulik vill
„ стокъ — loomulik ära-
vool

Ж.

жалованье — palk (-ga)
желѣзный инвентарь — raudvara
жена — abikaas, naidetu ¹⁴⁾
женатый — painu
женить — verheiraten — naitma ¹⁴⁾
женитьба — Heirat — naimine, naim
(-ma) ¹⁵⁾
жениться — heiraten — naima (nain) ¹⁵⁾
женихъ — Bräutigam — peig (от. peiu)
женскій полъ, женство — weibliches
Geschlecht — naissugu
женственное — das Weibliche — naisus
женственность — Weiblichkeit — nais-
likkus
женство — Frauenvolk — naisrahvas
женщина — naine
жертва — annetis, ohver
жертвование — annetamine, -tus, ohver-
damine, -dus
жертвователъ — annetaja, ohverdaja
жилище — Wohnung — elamu ¹⁶⁾
жирантъ — realistaja, pealdaja
жиро — pealkiri, pealis ²¹⁾
жительство (мѣсто-) — elukoht, elula;
право жительства — elunemisõigus
жительствоваие — elunemine, elune-
mus
жительствоваить — wohnen — elu-
nema ¹⁷⁾
жительствовающий — wohnhaft — elunev
жить — leben — elama

3.

заблуждаться — eksima
заблуждение фактическое — tehtlik eksimus
заблуждение юридическое — juriidiline, õiguslik eksimus, eks (-si); вводить въ заблуждение — eksitama; введение въ заблуждение — eksitamine, eksitus
заборъ — Zaun — tara¹⁸⁾
заботливость (diligentia) — Sorgfalt — hoolsus
заботливый — sorgfältig — hoolas, -lisa
заберемять — schwängern — rasendada, raskeks tegema
заберемяться — rasenduma, raskeks jääma; беременность — Schwangerschaft — rasedus, raskejalgsus
зависимость — Abhängigkeit — sõltuvus, naalduvus; ставить въ зависимость — sõltama, naaldama¹⁹⁾
зависимый — sõltuv, naalduv
зависѣть — abhängen — sõltuma, naalduma¹⁹⁾
зависящій — abhängig — sõltuv, naalduv
завладѣвать — vallutama
завладѣние — vallutamine, -tus; -tis
заводъ — tehas, vabrik
завѣдующій — juht, juhataja
завѣдываніе — juhatamine, -tus
завѣдывать — juhutama
завѣщаніе — testament, testing, teste²⁰⁾
завѣщанное имущество — testitud, testitud vara
завѣщатель — testija
завѣщательное распоряженіе — testekorraldus
завѣщать — testieren — testima
завѣщаться — testuma
заглавный листъ — Titelblatt — esileht, nimeleht
заголовокъ векселя — vekсли päis, (-se)²¹⁾
заготовительная цѣна — der Anschaffungswert — soetushind
задатокъ, задаточная — käsiraha
задаточная росписка — käsiraha tähik²²⁾

задержание въ закладѣ — das Zurückhalten als Pfand — pandikspidamine, -peang²³⁾
задержать въ закладѣ — als Pfand zurückhalten — pandiks pidama
задолженность — võlastumus
заемное обязательство — võlangukohustus
заемъ — Anleihe — võlang²⁴⁾
заемщикъ — võlgaja, võlguvõtja
заимодавецъ — võlguandja, võlauskuja, võlataja²⁴⁾
заказный лѣсъ — Bannforst — hoiumets
заказный товаръ — keelukaup
заказъ — tellimus, telling
заказывать — tellima
закладная — pantkiri
закладное право — pandiõigus
закладной листъ — pantleht
закладодатель — pantija
закладодержатель — pandipidaja
закладоприниматель — panditaja
закладъ (пари) — kihlvedu
закладъ — Pfand — pant
закладывать — pantima, panti panema
заключать — schliessen — sõlmima, tegema
заключенная сдѣлка — tehtud, sõlmitud toiming
заключительная надпись — lõpp-pealkiri
заколъ — Fischwehr, Fischgitter — sääs, (-sa), tarang (-gu)²⁵⁾
законнорожденный — ehelich — abielu-
законность рождения — sünni seaduslikkus
законный — seaduslik
залогодатель — panditaja, pandi andja
залогодержатель — pandi pidaja
залогъ — kautsjon, edis
заложенный — panditud
заложить — pantima
заложникъ — Geisel — pantvang
заложничество — pantvangus
замужемъ — mehel
замужняя (дочь) — abieluline, mehel-
olija (tütar)

замужняя женщина — mehenaine, paidetu¹⁴⁾
 замужь — mehele; быть выданную замужь — verheiratet werden (von Frauen) — naibuma
 замѣнимая вещь — res fungibilis — asenduv asi
 замѣнять (кого-либо) — asendama
 занимать — võlgama²⁴⁾
 заочность — tagaselgsus
 запасный капитал — tagavara-kapital
 записка — täht, sedel
 запись — Urkunde, Verschreibung — kirje (-je)²⁶⁾
 запись рядная — veimekirje
 запретительная надпись — keelu-pealkirje
 запретительная отмѣтка — keelumärkus
 запрещать — keelama
 запрещение — keeld
 запродавать — müügi eellepingut tegema
 запродажа — müügi eelleping
 запродажная — müügi eelkirje
 запрось — Interpellation — küsingu
 зарабатывать — pälvima²⁷⁾
 заработокъ — Erwerb, Verdienst — pälvivis, pälv(v)ik²⁷⁾
 засвидѣтельствова́ние вѣрности — õiguse tõestamine, -stus
 засвидѣтельствова́ние подлинности — alglikkuse tõestamine, -stus
 засвидѣтельствова́нный — tõestatud
 засвидѣтельствова́ть — tõestama
 заселять — besiedeln — asustama²⁸⁾
 заставное владѣние — Pfandbesitz — kinnispart
 заставодатель — kinnispandi andja, kinnispartija
 заставодержатель — kinnispanditaja
 застройка — Bebauen — hoonestamine, -tus²⁹⁾
 заступаемый — eestataav
 заступать — vertreten — eestama³⁰⁾
 заступление — eestamine, eestus
 заступникъ — eestaja

засчитывать — anrechnen — sisse arvama
 засѣивать — täis külvama, külvitama
 засѣяние — Besäen — külvitamine, -tus
 захватный — haarde-, haaramus-
 захватокъ — Anteil an unrechtem Besitz — haarak
 захватъ — haaramine, haare (-rde)
 захватывать — haarama
 зачатие — conceptio, Fötation — idustamine, -stus
 зачатокъ — Embryo — loode (-te)
 зачатый — idustatud, idustatu
 зачеркивание надписей — v. вычеркивание
 зачетъ — compensatio — sissearvamine; arve
 зачитывать = засчитывать
 защита — kaitse
 защитникъ — kaitsja
 звание — kutse
 звѣриная ловля — metsloomade pütik
 звѣрь — metsloom
 зданіе — hoone
 здравый умъ — gesunder Verstand — terve mõistus
 земельный участокъ — maatükk
 земледѣліе — Landbau — maaviljused³¹⁾
 земледѣльчeskій — põllutöö-, maaviljused-
 земская давность — üldaegumine, -mus
 земское имѣніе — Landgut — maandik, talund³²⁾
 злая воля — böser Wille — kuritaht (-hu), -tahe (-te)
 злой умыселъ — dolus, Arglist — kuritahtvus, -taht
 злонамѣренность — kurinõulikkus
 злонамѣренный — kurinõulik
 злостное банкротство — kuritahtlik maksujõuetus, pankrott
 злостное намѣрение — bösliche Absicht — kuri nõu
 злостное оставление — kuritahtlik mahajätmine, hülgamine, hülje³³⁾
 злоумышленный — kuritahtvuslik
 знакъ торговый — kaubamärk

значительность — tähtsus, märksus
значительный — tähtis, märkus (-ksa)
золовка — Manneschwester, Schwägerin — padu³⁴, meheõde
зять — Schwiegersohn — väi(mees)
зять — Mann der Schwester — õemees

И.

извѣщение о протестѣ — protesli teade, teatamine
издание — väljaanne
издатель — kirjastaja
издательство — kirjastus
издержки необходимыя — ainulik kulu
„ нотариальныя — notarikulu
„ полезныя — kasulik kulu
„ протеста — protestikulu
„ роскошныя — toredus-, uhkuskulu
издѣлие — Fabrikat, Handarbeit — tehtis
излагать — väljendama
излишекъ — ülejäak
изложение — väljendamine, -ndus
измѣнение воли — tahte muutmise, -muude (-te)
измѣнение завѣщанія — testamendi muutmise, muude (-te)
измѣнять — muutma
изображение — kujutis; kujutamine, -tus
изрекать — aussprechen — lausuma
изречение — Aus-, Wahrspruch — lausung
изъявление воли — tahteavaldus
изъявлять — avaldama
иззятіе (изъ обращенія) — eraldumise, -mus, eraldamine, eraldus (käimast)
иззятый — eraldatud, eraldunud
именная надпись — nimeline pealis, pealkiri
имущественная отвѣтственность — vara-raga vastutus
имущество — vara
имѣніе — das Gut, Vermögen — vara; mõis
имѣть — haben, besitzen — omama
имѣющій родиться — nasciturus — tulev sündija
имѣющій родиться послѣ смерти отца

— nachgeborenes Kind, postumus — surnujärgne laps
имя — nimi
инвентарное право — beneficium inventarii — varakirjutuse õigus
инвентарь — tarbvara, inventar
инвентарь желѣзный — raudvara
„ живой и мертвый — elus ja elutu tarbvara
инвентура — Inventur — varakirjutus; -tis
ингрессація — kinnistamine, -stus
ингрессированный — kinnistatud
ингрессировать — kinnistama
индоссаментъ — (veksli) edasianne (-de), siire (-de)
индоссантъ — (veksli) edasiandja, siirja
индоссаторъ, индоссать — siirdesaja
индоссировать — (vekslit) edasi andma, siirma
инкассированіе — Inkasso — kassang; вексель для incasso — Inkassowechsel — kassanguveksel
in natura — loonus³⁵ (loond, -nu)
инструментъ — riist
инструкція — juhend³⁶
интенсивный — intensiv — pingus (-gsa), rünev
интенсификація — pingustamine, -stus
интересъ — Zinsfuss — profsent
интересъ — Zinsgeld, Zinsen — intress
интересъ — das Interesse — huvi
ипотека — pantkiri
ипотека генеральная — üld-pantkiri
„ специальная — eri-pantkiri
„ частная — era-pantkiri
ипотечный долгъ — pantkirja-võlg
искажать — moonutama
искажение — moonutamine, moonutus; moonutis
искать — pöödama
исключительное право — aenuõigus
исковая давность — pööde algumise, -mus
искомость — pöötavus
исконный — uralt, uraltertümlich — iidne, igivana; uralte Zeit — iie, (-de)
ископаемая — väljakaevatis

искъ — nõudmine, nõue (-de)
 исполнение — täitmine, täide (-te); täitumine, -mus
 исполнительная сила — täitejõud
 исполняющий должность — ametikohuste täitja
 исполу — halbart, zur Hälfte — kahasse, kahas
 истекать — lõppema
 истечение срока — tähtaja lõpp, lõpe (-ppe)
 истина — Wahrheit — tõsi (tõe)
 истинность — Wahrhaftigkeit, Gewissheit — tõesus
 истинный — tõene
 истребление (имущества) — vara hävitamine, -tus
 исходный момент — lähtekoht, -aeg
 исчисление времени — Zeitberechnung — aja-arvutus, -tamine, aja-arvamine, -arve
 исчисление процентов — protsendi arvutamine, arvutus
 исчислять время — aega arvama
 итогъ — Fazit, Total-, Endsumme — summe (-mbe)⁸⁷⁾

К.

каботажное (береговое) плавание — rannaveesõit
 каботажъ — sabotage — rannalaevandus
 кадастровая книга — maahinde-raamat
 кадастръ — maahindamine, maahinne (-de)
 кажущійся — sichtlich — näiv
 казенный — laega, laegane
 казна — riigikassa, laek (-ga)
 калькуляція — arvatlemine, -lus
 каналъ — nõva, kanal
 кандидировать — kandidaatima
 канцелярія — kantselei
 каперство — rõõvlaevandus
 каперь — rõõvlaevur
 капитализация — kapitalimine, -mus
 капитализировать — kapitalima
 капиталъ — kapital
 капитальный долгъ — kapitalvõlg
 касса — laegas, kassa

кассировать — laegastama
 кассовый — laeka-, laekane, kassa-
 качество — sugus
 квалификация — sugustamine, -stus
 квитанция — Quittung — tasutäht, tähik
 кворумъ — tarbarv
 кладбище — kalmistu, surnuaed
 кладъ — peitevara, aare (-de), kätk (om. kätku)
 кладь — Lādung, Frachtgut — last
 клеймо фабричное — vabrikumärk
 когнать — kognat
 кодексъ — seadustik
 кодициллъ — koditsill
 количество — paljus
 коллегіальный судъ — mitmeisikune kohus
 коллекция — kogu
 коллизия — kokkupõrge
 колѣно — Stamm, Parentel — põlv;
 отцовское, материнское колѣно — isa, ema põlvkond
 командитное товарищество (на вѣрѣ) — segaseltsing (-gu)
 комиссіонерство — vahendlemine
 комиссія (торговая) — vahendus
 комиссіонеръ — vahendleja
 комиссіон(ер)ная торговля — vahenduskauplus
 комиссіон(ер)ная контора — vahenduskontor
 комиссіонный договоръ — vahendusleping
 коммерческий — kaubanduse-, kaubanduslik
 компания — äriselts
 компания на акціяхъ — aktsia-äriselts
 компенсация — Ausgleich, Kompensation — vastutasu
 комплектъ — kogum (-mi)
 кондиція — tingimus
 конкуренція — võist (-tu)
 конкурсная масса — konkursitomb; попечитель конкурсной массы — konkursitombi hooldaja
 конкурсное управление — konkursivalitsus

конкурсъ — konkurs
 коноссаментъ — Frachtbrief — lastikiri,
 konossament
 констелляция — olude suhe
 контокоррентъ — laufende Rechnung —
 jätkuv arve
 контора — kontor
 контрагентъ — lepinglane
 конфискация — laegutamine, -tus; -tu-
 mine, -mus
 конфисковать — laegutama
 конфисковаться — laegutama
 конъюнктура — Konjunktur — nide (-me)
 концентрация — keskendamise, -dus,
 koondamine, -dus
 корабельная бумага — laevapaber
 корабельная крепость — laeva kinni-
 tusleping
 корреальное обязательство = солидар-
 ное обязательство
 корреспондентъ — kirjasaatja, kirjavahe-
 taja
 корроборация — kinnistamine, -stus
 корроборировать (укреплять) — kin-
 nistama
 косвенный — kaudne
 котировать — turundama³⁸⁾
 котировка — turundus, -damine
 крайняя нужда — äärmine viletsus
 кредитивъ — krediitkiri
 кредитный билетъ — paberraha
 кредитовать — jemandem zu gute schrei-
 ben, kreditieren — hüvistama, kredii-
 tima
 кредиторъ — võlausaldaja, võlataja
 кредитоспособность — krediidi-, hüvis-
 tusvõime
 кредитъ — krediit, võlausaldus, hüvistu¹⁾
 кровное родство — veresugulus
 круглый сирота — isa-ematu (laps)
 круговая отвѣтственность — ühisvas-
 tutus
 круговая порука — ühistagamus
 кругъ дѣйствія — Spielraum — toime-
 ala, toimeulatuvus
 крепостная книга — kinnistusraamat
 „ пошлина — kinnistuslõiv

крепостничество — Leibeigenschaft —
 pärisorjus
 крепостной актъ — kinnistusakt
 „ порядокъ — kinnistuskord
 „ реестръ — kinnistusnimistu
 culpa, неосторожность — Versehen, Fahr-
 lässigkeit — hooletus
 culpa lata — grobes Versehen, grobe
 Fahrlässigkeit — suur, raske hooletus
 culpa levis, легкая неосторожность —
 leichte Fahrlässigkeit — väike, kerge
 hooletus
 купеческія книги — kaubaraamatud
 купля — ost (-tu)
 купля-продажа — ost-müük (ostu-müügi)
 купонъ — lõik (-gu)
 купчая крепость — ostu kinnistusakt
 купчий договоръ — ostu-müügi leping
 курсъ биржевой — börsi-, turundikurs
 курсъ вексельный — vekslkurs
 куртажъ — Courtage — maakleritasu

II.

лажь — Aufgeld, Agio — vaheraha, rea-
 lisraha
 lapsus linguae — keelekomistus
 легатарій — annakusaja
 легать — Legat — annak
 легитимация — Legitimation — seadus-
 listamine, -tus
 легкая неосторожность — culpa levis
 — väike, kerge hooletus
 ликвидаторъ — lõppaja
 ликвидация — lõppamine, lõppus
 ликвидировать — lõppama
 линия боковая — külisjoon
 „ восходящая — ülenev joon
 „ нисходящая — alanev joon
 „ родства — sugulusjoon
 литературная собственность — kirjan-
 dusomandis
 литературное произведение — kirjan-
 dustoode (-te)
 лихва — Wucher — liigkasu
 лихвенный — liigkasune
 лицевая сторона — Vorderseite — esi-
 külg

лицо физическое — loonusisik³⁵⁾, kehalik isik
 лицо юридическое — juriidiline isik
 личная выгода — isiklik kasu
 личная обида — isiklik auhaavamus, -haave (-ve)
 личное усмотрѣние — isiklik arvatus
 личный наемъ послуги — Dienst — teenistus
 личный сервитутъ — isiku orjes
 лишать — entziehen — kaostama³⁶⁾ (mida)
 лишение — kaostamine, -stus, kaos
 лишенный — kaostatud
 ловля — püük, püüd (-u), püüdmine
 ломбардъ — pandimaja
 лотерея — loterii
 луги cessans, потеря прибыли — entgangener Gewinn — saamatu kasu, kaudne kahi (-hju)
 льгота — eesõigus
 „ инвентаря — beneficium inventarii — varakirjutuse eesõigus
 льготный — eesõiguslik
 лѣность — Faulheit — laiskus
 лѣнь — Trägheit — loidus
 лѣсная дача — metsatükk
 лѣсная порубка — metsa keeldraie (-de)
 лѣсорубочный договоръ — metsaraideleping

М.

майоратное имѣние — maioraatmaandik³²⁾
 майорать — majoraat
 маклеръ — maakler
 малоимущій — kehv
 малолѣтній — lapse-eane
 малолѣтство — lapse-easus
 мансо — puudujääk
 мастерской — Handwerker — käsitöeline
 мастерская — tehas, raja
 мастеръ — meister
 материнская линия — ema joon
 „ сторона — emapool
 материнское колѣно — ema põlvkond

материаль — materjal
 „ — das Zeug — riie; обивать
 матерією — mit Zeug überziehen — riietama
 материальный вредъ — ainline kahi
 мачеха — emak, võbrasema
 машина — masin
 мебель — majakraam, mööbel
 межа — piir, raja, peenar
 межевание — rajatamine, -tus
 межевать — rajatama
 межевой актъ — raja-akt
 мелочная торговля — väikekauplus
 метать жребій — losen — arpima, liiskama, liisku heitma
 минование срока — tähtaja möödumine, -tus
 мировая запись — sobing kiri
 мировая сдѣлка — gütlicher Vertrag — sobing⁴⁰⁾
 мировое хозяйство — Weltwirtschaft — ilmatamajandus
 мнимый — angeblich — eba-, ebane
 многократное родство — mitmetine sugulus
 многосторонній — mitmekülgne
 молочное хозяйство — piimandus
 молчаливое соглашеніе = безмолвное соглашеніе
 молчаливость — vaikivus
 моментъ совершения акта — aktitegemis-aeg
 монета — Münze — metallraha
 мораторій — Moratorium — (maksu) viivistamine, -stus
 мореплаваніе — Seefahrt — meresõit
 морской протестъ — meriprotest
 морякъ — Seemann, Seefahrer — meremees, laevur
 мостить — pflastern — sillutama
 мостить камнями — pflastern mit Steinen — kivitama
 музыкальная собственность — muusikaomandis
 музыкальное произведеніе — muusikatoode (-te)
 мужество — Tapferkeit — mehisus, vaprus

мужество — Männervolk — meesrahvas
мужская линия — meesjoo
мужское поколение — meespõlv
мужской полъ — männliches Geschlecht
— meessugu
мужъ — (abielu-) mees
мужчина — mees
мѣна — vahetamine, -tus
мѣновая торговля — vahetuskauplemine,
-plus
мѣстечко — Flecken — alev
мѣстожителство — Wohnort — elukoht,
elula
мѣсто пребывания — Wohnsitz — viibi-
miskoht, viibekoht

(Järgneb).

Keelilised märkused eelseivate oskus- sõnade kohta.

1) vallastu — eesti keele lõuna-
murdest laenatud suffiksi -stu abil sõnast
„vallaline, vallane“ tuletatud kogunimi,
mille taolisi tuletisi rahvakeel tunneb: too-
mistu, kalmistu, kuusistu, männistu jne.
Samal kombel on arendatud muu seas ka
võlastu (deebet) sõnast „võlg“ ja „hüvistu“
sõnast „hüvis“ (благо).

2) nõbu — rahvakeeles sama tähenduse väljendamiseks tarvitusel.

3) küdi — rahvapärane sõna mehe-
venna äratähendamiseks.

4) talletis, tallestu — kummagi
sõna lähtevormiks on sõna „tallel“ (seisma)
ehk „tallele“ (panema). Talletama
tähendaks seega — tallele, hoiule panema
ja talletuma — tallel, alal seisma.
Talletis oleks asi, mis hoiukohta —
talletusse on pandud ehk antud.

5) vajak — on pärit Põhja-Eesti
murdest, tüvi — „vaja“.

6) kesetustama — verbaalne tuletis
eitavast omadussõnast „kesetu“ ehk „kes-
ketu“, s. o. ilma kesketa.

7) ose — Loode-Harjumaal tuntud
murdesõna (v. A. Saaber: Murdesõnad
Põhja-Eestist, lk. 40), tüvest „osa“.

8) tõend, täiend — verbaalsed tü-
ved „tõenda“ ja „täienda“ samal kombel
nimisõnadeks ära kasustatud, nagu muu
seas ka sõnast „vahendama“ nimisõna
„vahend“ on arendatud.

9) piisav ja jagus — rahvamurre-
tes laialt samas tähenduses tuttavad.

10) tulemid — soetatud sõnast „tu-
lema“ (vrd. kandma — kanda, panema
— panem j. t.).

11) vääris — siin esineb sama tüvi,
mis ajasõnas „väärima“ = väärt, maksev
olema.

12) aluvane mad — tüvest „alg“,
rahvakeeles samas mõttes tarvitusel.

13) ühik — soovitat käima panna
senise „üksuse“ asemel, kuna viimane sõna
ju senisele sisule tõepoolest mitte ei vasta,
vaid üksnes „единство“ tähenduses tarvi-
tatav peaks olema.

14) naidetu — uus tuletis unuma
kippuvast ajasõnast „naitma“ = naist
võtta laskma. Arendatud niisama kui näit,
„võidetu“ sõnast „võitma“.

15) naim, naima — on tuletatud
samati ajasõnast „naima“ = naist võtma,
nagu „käim, sööm, müüm“ j. t. ajasõna-
dest „käima, sööma, müüma“ j. t.

16) elamu — on soetatud tüvest „ela“
tuletusliite -mu varal, mis on tuttav mõnes
murdesõnas, nagu: linamu, heinamu, roelmu
ehk raelmü j. m.

17) elunema — uus sünnitus nimi-
sõnast „elu“ suffiksi -ne varal (vrd. võlg
— võlgnema, mäda — mädanema, mure —
murenema j. t.).

18) tara. Eesti keeles on tarvis kaks
erinevat mõistet teineteisest lahus hoida:
aed — maaplats, mis mitmesuguste tai-
mede all (Garten, садъ), ja aed — roi-
gastest või lattidest ehitus mingi platsi
ümber (Zaun, заборъ); vastasel korral puu-
dub meil eesti keeles täiesti võimalus väl-
jendada näit. Gartenzaun. Mõttes „Zaun —
заборъ“ võiks tarvitamiseks kõigiti sünnis
olla rahvakeelne sõna tara.

19) sõltama — sõltuma, naal-
dama — naalduma. Sõna „зависѣтъ
— abhāngen“ on eesti keeles tänini väl-
jendatud kas sõnaga „olenema“ või „ära
rippuma“, mis aga vastavat sisu kumbki
tarviliselt edasi ei anna. Seepärast järg-
neb siin pikemate kaalumiste viljana val-
minud ettepanek, ses mõttes tarvitusele
võtta kas „sõltuma“ või „naalduma“, esi-
mene — sõnast „sõltus, sõlmitus“ (verbu-
mist „sõlmima“), teine — sõnast „najal,
naal“. Vastavad transitiivid oleksid „sõl-
tama“ ja „naaldama“.

20) testament, testing, teste —
on kõik tarvilised eritähendusega sõnad:

testament — senini tuttavas tähenduses, testing — üksik testamendi tegemine, teste — testimine, testamendi tegemine üldse.

21) päis — -is abil tuletatud nimisõnast pää ehk pea, nagu pealis sõnast „peal“.

22) tähik — sõnast „täht“.

23) peang — ajasõnast „pidama“, nagu näit. „loeng“ sõnast „lugema“.

24) võlang — uuest verbumist „võlgama“ = (omale) võlga tegema, võlgu võtma, kuna see, kes võlgu annab, „võlataja“ oleks. „Võlang“ oleks üksik võlguvõtmise juhus.

25) sääs, tarang — mõlemad rahvakeeles samas mõttes tarvitusel.

26) kirje — uussunnitus tüvest „kirja“ ehk „kirju“.

27) pälvis, päl(v)ik — tartumurdelisest ajasõnast „pälvmä, pälmä“ = teenima.

28) asustama = asuseks tegema, asuma panema.

29) hoonestamine = hoonetega varustamine.

30) eestama — kellegi „eest“ ehk „nimel“ väljas olema.

31) maaviljus — tüvedest „maa“ ja „vili“.

32) maandik, talund — esimene sõna tuletatud suffiksi -ik abil sõnast „maandus“ = maa-asjandus, „talund“ tähendab midagi talu taolist.

33) hülgamine, hülje — laen soome keelest.

34) nadu — rahvakeeles samas tähenduses tuntud.

35) loonus — seesütlev kääne nimisõnast „loond, loonu“ = natura.

36) juhend — asi, nähtus, mis juhet (руководство) meelde tuletab, „juhte“ taoline on.

37) summe, sumbe — tegevust avaldav nimisõna ajasõnast „summima“ = summeerima.

38) turundama — sõnast „turund“ = börs.

39) kaostama — (kedagi) kaoseks, ilmajäävaks tegema.

40) sobing — sõnast „sobima“.

Kohtute tegevus.

Kas avalikkude algkoolide õpetajad võivad Riigikogu liikmed olla?

Vastus jaatav.

Õpetajate Palgaseaduse § 9 märkus IV järele (R. T., nr. 41 — 1921. sead. nr. 34) loetakse neid õpetajaid, kes selle paragrafi (§ 9) alusel palka saavad, omavalitsuse teenijateks, järjekult võivad nad Riigikogu liikmed olla, sest nemad ei ole Vabariigi Valitsuse ega tema asutuste poolt nimetatud ametis (Põhiseadus § 38).

(R. Adm. t. nr. 625 — 1921.)*

Missugune õigusline vahe on ametniku kohuste täitja ja ametniku vahel?

Ametikohtade koosseisus äratähendatud kohtade peale määratakse ametnikud kas amekniku kohuste täitjaks või jälle täieõigusliseks kinnitatud ametnikuks (V. S. K. III. k. § 138). Õigusline vahe ametniku kohuste täitja ja ametniku vahel on see, et kohuste täitjat võib see ametiasutus, kes ta määras, ilma põhjusi nimetamata jälle ametikohuste täitmisest vabastada või teise koha peale ümber paigutada ja tema kohta ei ole sellekohased V. S. K. III. kõite määrused ametnikkude ümber paigutamise ja ametist vabastamise kohta mitte maksavad.

(R. Adm. t. nr. 663 — 1921).

Kas võib Põllutöoministeerium endisi väikekohapidajaid nende käes kasutada olevate kohtade ümberplaneerimise korral maast ilma jätta?

Vastus: ainult sel juhtumisel, kui endine pidaja maad ei soovi saada.

Maaseaduse § 22 järele antakse riigistatud maade saamiseks, mis seni väi-

*) Riigikohtu administratiiv osakonna toimetus.

1-8
4. // 11377500

Ketalutena rendil olid, eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida (§ 17 ja 18 alusel). Kuni maa planeerimiseni on endisel rentnikul maaref. t. m. § 37 põhjal õigus enda käes kasutada olevat maad endistes piirides tarvitada, kui ta seda soovib. Väike koha ümber planeerimise korral tuleb silmas pidada, et kõige pealt endine pidaja või rentnik, kui ta ennast oma õigustest lahti ei talle, peab maad saama Maaseaduses § 17 ettenähtud suuruses. Ainult sel korral, kui endisele rentnikule on koht välja planeeritud, võib Põllutööministeerium peajäänud maaga maaref. t. m. § 65 korras talitada või teda üldises korras maasaajatele väljaanda. Viimases, s. o. üldises korra võib ka endine rentnik maasaajana kinnitust leida.

(R. Adm. t. nr. 601 — 1921.)

Kas obligatsioonimaksust vabastamiseks on Rahaministri luba tarvis?

Vastus jaatav.

1920. a. 27. aug. seadusega (R. T. nr. 137/138-1920, sead. nr. 268) kõrgendati obligatsioonide tegemisel võetav maks 5% pealt 6% peale, kuna muus osas endine Saksa okupatsiooni aegne seadus maksvaks jäi ja selle seaduse järele (Verordnungsblatt für Liv- und Estland № 21 — Ziffer 245 v. 16. Mai 1918) obligatsioonimaksust vabastamise küsimust otsustas Ülemjuhataja (Oberbefehlshaber), kelle võimupiirkond (kindrali ja ülemjuhataja õigused) 19. XI. 1918. a. Aj. Valitsuse poolt vastu võetud administratiivseaduse järele (R. T. nr. 1—1918) sellekohasele ministrile üle läks, s. o., käesoleval korral Rahaministrile.

(R. Adm. t. nr. 805 — 1921.)

Vastutav toimetaja — F. Karlson.
Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

algab 1922. aastaga kolmandat aastakäiku.

Sisuks on juriidilised artiklid, kodu- ja väljamaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja väljamaa kohtute tegevus, eriti Riigikohtu tegevus, õigusteaduse oskussõnad jne.

Toimetuse liikmeteks on: J. Arro, J. Lõo, P. Kann, R. Rägo ja M. Taevere.

Aasta jooksul ilmub 8 nummert. Numbri suurus ühes lisaga vähemalt 48 lhk. Üksiku numbri hind 50 mk. Tellimise hind: aastas ühes saatmisega — 400 mk., pooles aastas — 200 mk.

Toimetuse ja talituse asuvad Tartus, Aia tän. 39.

On veel saada ajakirja 1920 ja 1921 aastakäike. Hind 75 ja 300 mk.